

Historisch Voorburg

Jaargang 11

2005

Nummer 1

Vliet en Burgh

Een buitenplaats met een bestemming

Inhoud

Vlietenburg	2
Kinderhuis Vliet en Burgh	23
Auteurs	35
Colofon	36

Van de redactie

Op 26 januari 2005 was het precies vijftig jaar geleden dat het Kinderhuis van het Leger des Heils officieel geopend werd in de mooie villa Vliet en Burgh, Oosteinde nummer 102. Dit jaar is dus een jubileumjaar en de Historische Vereniging Voorburg wil de gelegenheid niet laten voorbijgaan dit heuglijk feit ook in historisch perspectief te plaatsen.

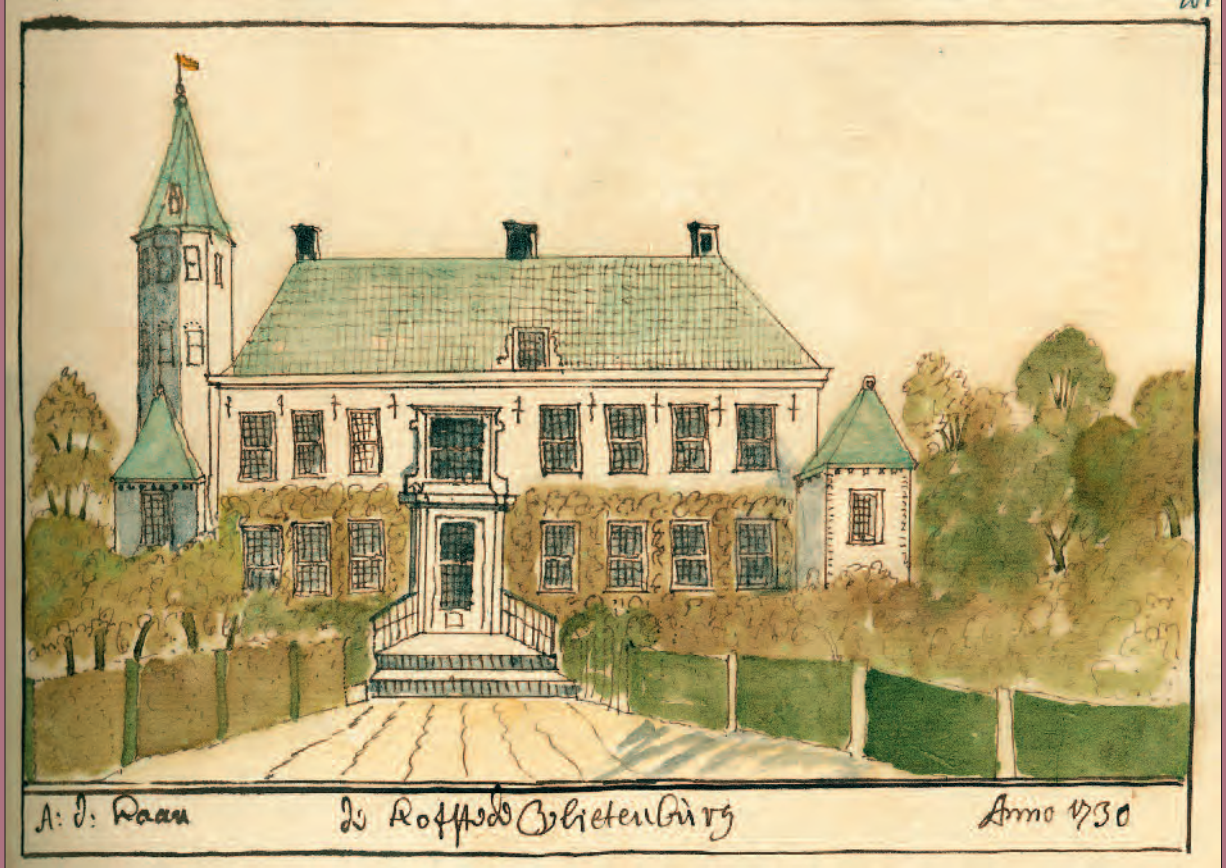
Dit themanummer van Historisch Voorburg is chronologisch van opzet. Het eerste deel, onder de historische benaming 'Vlietenburg', behandelt in vogelvlucht de geschiedenis van de buitenplaats tot 1955 en staat wat uitgebreider stil bij onderwerpen als de totstandkoming van de oudste afbeelding van Vliet en Burgh, daterend uit 1730, de markante bewoners en eigenaars van huis en grondgebied, onder wie de patriot Wybo Fijnje en zijn echtgenote Emilie Luzac en de Rotterdamse scheepsbouwer Bartel Wilton, en ook de rol die het huis heeft gespeeld bij de Vrijmaking, bij het ontstaan van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) onderhoudende artikel 31 D.K.O., ten tijde van de Tweede Wereldoorlog.

Het tweede deel, onder de eigentijdse titel 'Kinderhuis Vliet en Burgh', schetst de geschiedenis van het huis van 1955 tot heden. Het vertelt herinneringen van oud-bewoners, zowel kinderen als personeel, aan de dagelijkse gang van zaken en aan de hoogtijdagen, het bespreekt de vele bezoekers van over de gehele wereld, onder wie ook een oud-bewoner uit de periode vóór 1955, schetst de veranderingen aan gebouw en bijgebouwen en behandelt ook de wijzigingen in het aanbod van hulpverlening, die uitdrukking zijn van de door de jaren veranderende visie op de taak van het Kinderhuis. Ook worden de mogelijkheden en de problemen van het moderne Vliet en Burgh besproken.

Het Kinderhuis Vliet en Burgh is onze aandacht waard.

*Vliet en Burgh, voorjaar 2004.
Foto L. van Hees*

*Voorzijde omslag:
Vliet en Burgh, februari 2004.
Foto L. van Hees*

Vlietenburg

De hofstede Vlietenburg, Anno 1730. Ingekleurde pentekening van Andries Schoemaker naar een tekening van A: d: haan (Abraham de Haen). Collectie Koninklijke Bibliotheek, 's-Gravenhage (signatuur 78 C 53)

Anne Jacobs

De Amsterdamse lakenkoopman Andries Schoemaker (1660-1735) had een passie voor verzamelen. Met zuinig verzamelbeleid wist hij een grote hoeveelheid oude penningen en munten bijeen te brengen. Van sommige kostbare stukken liet hij bijvoorbeeld bronzen afgietsels maken, zodat hij de originele munten kon doorverkopen om zo weer geld vrij te kunnen maken voor nieuwe aankopen.

Zijn verzameling groeide uit tot de belangrijkste numismatische collectie van het land. Gerard van Loon, de auteur van gezaghebbende werken als *Beschryving der Nederlandsche historipenningen* (1723-1731) en *Hedendaagsche penningkunde* (1732), dankte aan Andries Schoemaker heel wat gegevens en huldigde hem daarom door een van zijn boeken op te dragen aan deze 'weêrgaloozen opspeurder onzer vaderlandsche historipenningen'.

De ware collectioneur houdt het echter zelden bij maar één verzameling. Een andere belangstelling van Schoemaker, wel in het verlengde van zijn liefhebberij in munten en penningen, betrof de oudheidkunde en topografie van de Republiek en het was deze voorliefde die hem in aanraking zou brengen met Voorburg en Vlietenburg. Naarstig schreef hij auteurs en bronnen over, bezocht steden, kastelen, dorpen, kloosters, buitenplaatsen en ruïnes en legde zo een imposante verzameling van aantekeningen aan, die zelfs zijn grote muntencollectie in compleetheid en omvang naar de kroon stak. Uiteindelijk bestond deze lokaal-geografische en -historische collectie uit niet minder dan 9.000 handschriftelijke bladzijden op folioformaat. Het aardige van de verzameling is, dat Schoemaker er niet alleen belangrijke bronnen en auteurs in overschreef, maar er ook menigmaal bijzonderheden die hij gehoord had, of zelf ontwikkelde gedachten en gevolgtrekkingen aan toevoegde. De Atlas van Schoemaker, zoals de roepnaam van de collectie is gaan luiden, is nu een vaak geraadpleegde bron voor plaatselijke geschiedschrijving. Enige jaren geleden is er zelfs een cd-rom versie van een groot deel van de verzameling uitgebracht.

Voorburgse tekeningen

De Atlas is echter niet zozeer bekend wegens Schoemakers aantekeningen, maar vooral door het zeer grote aantal topografische afbeeldingen dat er in te vinden is. Andries Schoemaker was bevriend met enkele tekenaars, Cornelis Pronk (1691-1759) en zijn leerling Abraham de Haen (1707-1748), die veel roem hebben geogst met zulke topografische afbeeldingen 'naar het leven'. Zij reisden daartoe door het land en maakten schetsen van gebouwen, dorpen en steden, die zij later thuis uitwerkten tot knappe tekeningen, die ze vervolgens in koper lieten brengen. Ze verkochten de tekeningen en prenten wel eens los, maar werkten ook in opdracht van uitgevers die hun prenten in series verzameld wilden uitgeven. Aan menige Nederlandse muur hangt tot de dag van vandaag een werkstuk van deze of vergelijkbare bekwame tekenaars (zoals

Rademaker, Spilman en De Beijer), in de vorm van een originele ets of gravure, of van een moderne reproductie.

In de Atlas van Schoemaker zijn enkele van Pronks en De Haens originele tekeningen opgenomen, door Schoemaker van zijn tekenende vrienden gekocht of gekregen, maar veel vaker treffen we in zijn verzameling de vruchten van zijn eigen tekenpen aan. Een collectie van louter gekochte originele tekeningen en prenten was blijkbaar te begroetelijk voor de zuinige verzamelaar. Toch is hiermee niets ten nadele van Schoemakers karakter gezegd. Een verzameling originelen van kunstenaars van naam zou in dit geval ook voor een rijke collectioneur immers onbetaalbaar zijn geworden, aangezien de banden van de Atlas van Schoemaker uiteindelijk meer dan 2.600 tekeningen herbergden.

Andries Schoemaker was geen groot tekentalent. Hij probeerde zo goed en zo kwaad als het ging 'naar het leven' te tekenen, maar vaker kopieerde hij tekeningen of prenten van zijn vrienden of van anderen. Meestal was hij dan wel zo consciëntieus de maker van het origineel onderaan zijn kopietekening te vermelden, maar dit heeft er in later jaren juist weer toe geleid dat zijn onhandige kopieën in publicaties wel eens aan de grotere kunstenaars van zijn originelen zijn toegeschreven. Als hij er tevreden over was, signeerde hij zijn geheel eigen werken soms trots met A.S., maar een andere keer liet hij zijn eigen of andermans naam weer geheel achterwege. Hij legde zijn Atlas immers in de eerste plaats voor eigen gebruik en genoeg aan.

Het oordeel van de deskundigen die Schoemakers tekeningen hebben bekeken, is echter niet alleen afwijzend. Hij tekende weliswaar naïef en zelfs onbeholpen, met bijvoorbeeld zeer weinig begrip van het perspectief, maar men prijst zijn collectie toch wegens haar betrouwbaarheid: de architectonische details zijn in Schoemakers tekeningen en kopieën accuraat weergegeven en de tekeningen geven dus een goede indruk van het afgebeelde gebouw of dorp, de getekende stad of ruïne. Bovendien is een aantal van de originelen die Schoemaker kopieerde, in de loop der jaren verloren gegaan, zodat zijn amateuristische, maar toch aardige tekeningen ook nog een kunsthistorisch doel kunnen dienen.

Schoemaker verzamelde dus vooral thuis en kopieerde daar het werk van zijn vrienden en van andere kunstenaars, maar hij reisde ook zelf in hun gezelschap het land door. Er bestaat bijvoorbeeld een verslag van een reis die hij in 1732 samen met Pronk en De Haen door Overijssel, Drente en Friesland maakte.

In 1733 tekende De Haen een gezicht op het dorp Willige Langerak en op Schoemakers kopie daarvan zijn op de voorgrond twee heren te zien, één zittend in het gras, de ander staand, elk met een tekenplankje in de hand. Het geeft een aardig beeld (of zelfportret?) van de rondreizende kunstenaars en misschien ook van hun vriend, de verzamelaar en amateur-tekenaar.

In de jaren 1730 en 1731 is Abraham de Haen ook in Voorburg geweest en een deel van de tekeningen die hij hier maakte, is later inderdaad in de vorm van etsjes (door Hendrik Spilman naar zijn tekeningen gemaakt) uitgegeven. De Haen tekende in Voorburg De Werve, Leeuwensteijn, Te Vrijburg (aan de Broeksloot), De Binckhorst, maar ook, en dat is in dit reeksje

Topografische tekenaars aan het werk bij Willige Langerak. Pentekening van Andries Schoemaker naar Abraham de Haen, 1733 (detail). Collectie Koninklijke Bibliotheek, 's-Gravenhage (signatuur 78 C 52)

van eerbiedwaardige oudjes wel een verrassing, 'de hofstede Vlietenburg', het eigenlijke onderwerp van deze bijdrage aan Historisch Voorburg.

Abraham de Haen tekende eveneens een gezicht op het dorp Voorburg vanaf een standpunt nabij de molen aan de Achterweg, de huidige Parkweg. Van al deze tekeningen heeft Andries Schoemaker kopieën in zijn Atlas getekend, maar hij breidde het aandeel Voorburg daarin nog wat uit met onder meer twee verschillende kopietekeningen naar de ets van Coenraat Deckers van het dorp Voorburg (1665) en met een tekening van Hofwijck naar de anonieme Vitaulium-ets van 1653, overigens perspectivisch zo onhandig nagetekend dat Huygens' buitentje veel weg heeft van een Texelse schapenboet.

Voorvaderlijk Vlietenburg

In zijn oudheidkundige aantekeningen over Voorburg gaat Schoemaker begrijpelijkerwijs vooral in op het Romeinse 'Casteel' aan de Vliet van Corbulo en de daar gedane muntvondsten, maar hij komt toch ook even te spreken over 'een heel soet kerkge' dat te Voorburg in 1725-1726, dus maar net daarvóór, gebouwd is, 'omdat de france vlugtelinge daar omheen sterck vermeerderen'. Bovendien tekent hij in zijn Atlas een wapenschild dat 'boven den ingang van de niwe france kerk' is aangebracht en geeft daarbij aan dat hij het hoogstpersoonlijk heeft nagetekend, 'na tleven'. Andries Schoemaker, zo blijkt hieruit, is zelf in Voorburg geweest, misschien wel in gezelschap van zijn vriend Abraham de Haen, die in zijn gezicht op Voorburg voor hetzelfde 'kerkge' een prominente plaats heeft ingeruimd.

Ook verder weg gelegen belangrijke huizen, als het Rijswijkse Te Werve en het Huis Te Hoorn bij de Hoornbrug (in 1951 afgebroken, niet te verwarren met het nog bestaande Hoornwijck aan de overzijde van de Vliet) worden in 1730 door Abraham de Haen uitgetekend en nadien door Andries Schoemaker nagetekend voor zijn Atlas.

De minstens zo voorname Voorburgse hofstede De Loo ontbreekt echter in Schoemakers Atlas, al heeft De Haen ook daarvan een tekening gemaakt die later als ets is uitgegeven. Misschien heeft een tekening van De Loo aanvankelijk wel onderdeel van de Atlas uitgemaakt en is die later verloren gegaan, dat is niet onmogelijk, maar het ontbreken van een in het toenmalige Voorburg zo belangrijk gebouw doet het wél

voorkomen van Vlietenburg daarin nog eens extra in het oog springen.

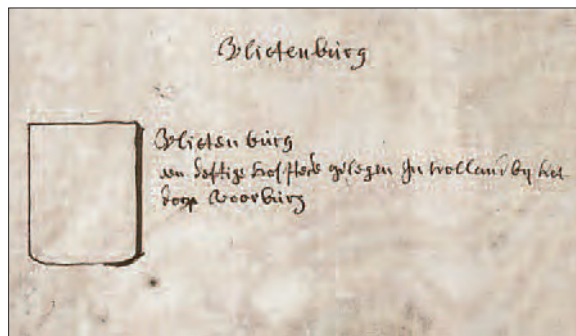
Waarschijnlijk dachten De Haen en Schoemaker met Vlietenburg een oude, zeker wel adellijke hofstede voor zich te hebben, die door een latere bezitter blijkbaar was aangepast aan de eisen van het moderne wooncomfort en de smaak van de tijd, maar die inschatting beruiste op een misverstand.

Vlietenburg was, toen De Haen het in 1730 afbeeldde, nog geen halve eeuw oud. Toen het grondgebied in 1680 door een zekere Cornelis Gerritsz. Coster verkocht werd aan mr. Johan Hooft, stond het nog te boek als '1 morgen teelland' en was het slechts bebouwd met 'een huis, schuur en barg (hooiberg)'. Deze Hooft, werkzaam als advocaat aan het Hof van Holland in Den Haag, had dus in 1680 een stuk grond met een boerenbedrijfje gekocht. Van een echte buitenplaats of hofstede was nog geen sprake. Hij liet het zaakje afbreken en op het perceel verrees het volgende jaar een fraai landhuis van twee verdiepingen onder een schilddak, aan de voorzijde acht vensterassen breed en nog verbreed met twee blokvormige gebouwtjes onder een puntdakje aan weerszijden. Aan de noordoostelijke zijde (naar Leidschendam toe) was het buiten bovendien verfraaid met een smalle toren met hoog spitsje.

Dit torentje gaf het bouwwerk de aanblik van een voorvaderlijke huizing. Het deed het uit de verte zelfs wel wat gelijkenis vertonen met nabijgelegen hofstedes met veel ouder papieren, zoals het Rijswijkse Te Hoorn (uit de 16de eeuw) en het Voorburgse De Werve (zelfs teruggaande tot de 13de eeuw), die beide ook met een 'burchtoren' waren opgeluisterd. Zo'n toren gaf aan een eenvoudig landhuis meteen adellijke allure. Dat Schoemaker en De Haen zoveel aandacht aan Vlietenburg hebben besteed, kan mijns inziens ook hieruit verklaard worden. Mr. Johan Hooft was er blijkbaar uitstekend in geslaagd zijn nieuwgebouwde buitenplaats toch ten minste het voorkomen van voorname adeldom en ouderdom te verlenen.

Elders in zijn omvangrijke handschriftelijke Atlas reserveerde Schoemaker zelfs een hele foliobladzijde voor de weergave van het trotse wapenschild van 'Vlietenburg, een deftige hofstede gelegen in holland by het dorp Voorburg', maar de door hem alvast getekende omtrek van het schild is leeg gebleven.

Wellicht was hij naderhand tot de ontdekking gekomen dat het met de adelspapieren van de bewoners van Vlietenburg minder nobel was gesteld dan hij aanvankelijk had aangenomen. Dat torentje had 't hem gedaan, denk ik.

Het buiten heette in die tijd overigens al wel Vlietenburg, zoals uit het onderschrift van Schoemakers kopietekening blijkt. De naam kan bedoeld zijn als 'burcht aan de Vliet', al zou men dan eerder 'Vlietburg' verwachten. Mogelijk is dus de oude, aaneengeschreven naam al bedoeld als 'Vliet en burcht'. De latere daadwerkelijke splitsing tot Vliet en Burgh is misschien ontstaan toen men de naam aan weerszijden van de tuiningang ging vermelden, zoals nog het geval is bij het huidige fraaie, smeedijzeren toegangshek.

De Haens originele tekening van Vlietenburg schijnt helaas verloren te zijn gegaan en er bestaat ook geen geëtste versie van. Voor de oudste afbeelding van de buitenplaats Vlietenburg moeten we het dus doen met de kopie die Andries Schoemaker naar Abraham de Haens tekening geschetst heeft.

Aantekening van Andries Schoemaker over het wapenschild van Vlietenburg. Atlas van Schoemaker, cd-rom, Lisse, 2000

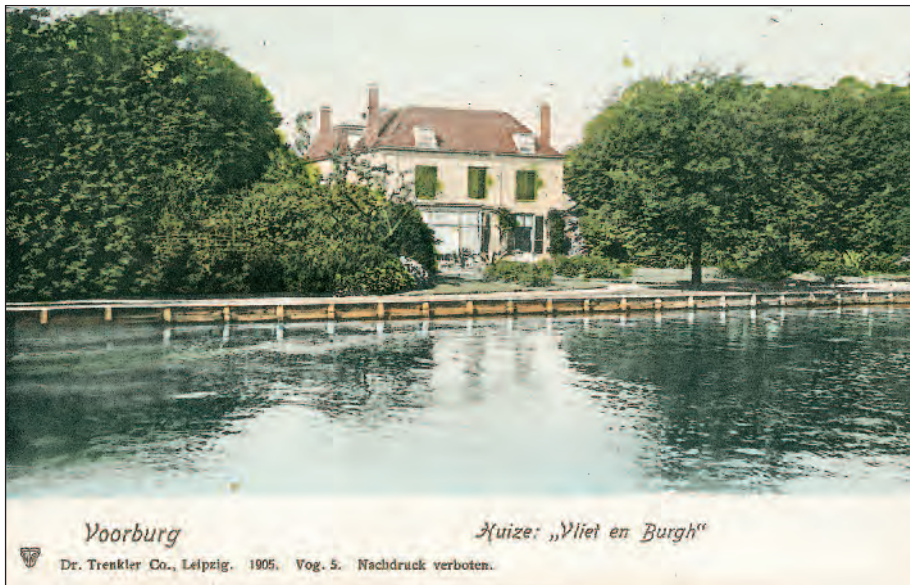
De uitspanning 'De Wijkterbrug'. Op het fietsenrek wordt reclame gemaakt voor rijwielhandel en -hersteller H. Donker, Heerenstraat 116. Geheel rechts de achtertuin van Vliet en Burgh. Ingekleurde Ansichtkaart, eerste kwart van de 20ste eeuw. Collectie auteurs

Tuin en boerenland

Het buiten Vlietenburg paste in een reeks van nieuwe buitenplaatsen die in de 17de en 18de eeuw verzezen tussen Voor- of Heereweg (het Oosteinde) en de Vliet. Het vroege buitentje Byvliet op de plaats van de huidige St.-Martinus aan het Oosteinde was al in 1654 buitenplaats-af geworden, toen het was verkocht om dienst te gaan doen als katholieke schuilkerk. Daarnaast lag Vlietwijk bij de Wijkerbrug, in het begin van de jaren 1640 tot hofstede verbouwd. Aan de andere zijde van de weg naar de brug lag Opwijk (de latere uitspanning De Wijkerbrug), gebouwd na 1643 en daarnaast lag Vlietenburg, dat, zoals hiervóór al vermeld, na 1680 werd gebouwd. Verder richting Leidschendam kwam na 1721 Eemwijk aan de Vliet te liggen en daarnaast, na 1731, Buitenrust (het latere Nieuw-Vronesteyn). Dan volgde, na 1733, Veldzigt (later verenigd met Vreeburg) en daarachter lag al het voorname en in eerste aanleg zelfs 14de-eeuwse Leeuwensteijn. In ongeveer een eeuw tijd was een eerst bijna geheel agrarisch gebied met boerderijtjes langs de oude verbindingsweg tussen Voorburg, Voorschoten en Leiden veranderd in een deftige rij buitenverblijven, meestal van gefortuneerde Hagenaars. Zoals de meeste buitenplaatsen aan de Vliet stond Vlietenburg op een langgerekte strook grond tussen de Vliet en de Broeksloot. Met enige goede wil kan men dus zeggen dat de huidige Vlietenburgstraat aan de overzijde van de Parkweg nog

De smalle achtergevel aan de Vlietzijde in 1905. Ingekleurde ansichtkaart. Collectie auteurs

net gelegen is in de voormalige overplaats van het landhuis waarnaar hij heet. Aan de verre Broekslootzijde van het grondgebied (ergens bij de huidige Vijverhof) was Vlietenburg belast met een ‘recht van uitweg of doorvaart in de sloot’, vastgelegd in een notarieel servituut. Deze bepaling gaf bezitters van aanpalende stukken grond het recht Vlietenburgs land over te steken om de weg te bereiken, of de Broeksloot, teneinde die over te steken of te bevaren. Een stuk Broeksloot behoorde dus blijkbaar ook tot het bezit van Vlietenburg.

Hoe de percelen tussen Oosteinde en Broeksloot er toen hebben uitgezien, is niet geheel duidelijk. Op de kaart van Kruikius (1712) blijkt niets van een tuinaanleg ter plaatse en op de latere kadastrale kaart wordt het gebied opgedeeld in percelen weiland, bouwland, ‘bos hakhout’ en hooguit een klein stukje ‘bos als lustplaats’, zodat ik het erop houd dat dit gedeelte van het grondgebied vooral een agrarisch doel diende. De grond kan bijvoorbeeld verpacht zijn geweest. Het stuk tussen Oosteinde en Vliet, direct rond het huis, was wel als een tuin aangelegd, maar op de kaart van Kruikius zijn alleen rechthoekige vakken beplanting te zien. Er was in het begin van de 18de eeuw dus geen tuin met geometrische aanleg rond het huis. Hoe het huis zelf er toen aan de Vlietzijde heeft uitgezien is al evenmin bekend. Pas op de 19de-eeuwse kadastrale kaart wordt duidelijk dat het toen (en denkkelijk dus ook al eerder) een T-vormige plattegrond had: de brede voorgevel met de beide blokvormige gebouwtjes was gericht naar de Voorweg (het huidige Oosteinde). In het midden van de achterzijde van dit brede voorgebouw was een smaller achtergebouw, met min of meer vierkante plattegrond, naar de Vliet gebouwd. De achtergevel, zichtbaar vanaf de Vliet, oogde dus veel smaller dan de deftige brede voorzijde van het landhuis. De bouwer had het effect niet geschuwd.

De eerste bewoners

Als we ook in het geval van de tekening van Vlietenburg op Schoemakers en De Haens accuratesse mogen vertrouwen, was er met de voorgevel van het huis iets vreemds aan de hand. De voordeur was excentrisch in het gebouw geplaatst, met drie ramen links en vier ramen rechts. Op zichzelf is dit nog niet zo bijzonder, maar wel bevreemdend is dat het risaliet, de doorlopende omlijsting van de hoofdingang en het brede venster op de eerste verdieping, geen vervolg had gekregen op de zolderverdieping. De kleine, spaarzaam versierde dakkapel was

abrupt wél in het midden van het dak aangebracht, niet eens recht boven een der andere vensters, zodat het leek of dak en huis niet bij elkaar pasten. Zoiets is maar moeilijk te geloven bij een nieuw opgetrokken gebouw dat in andere opzichten zo zijn best deed om voornaamheid en stijl uit te stralen. De Haen of misschien zijn aandoenlijke kopiist kán zich bij de weergave van dit detail uiteraard ook vergist hebben.

Op grond van de tekening kunnen nog enkele andere voorzichtige conclusies getrokken worden. De muur van de voorgevel was in 1730 kennelijk over de gehele breedte en tot aan de eerste verdieping begroeid met klimplanten. Voor de hoofdingang lag een bordes van twee treden hoog, al zou men uit de twee hekjes of leuninkjes aan weerszijden ook kunnen afleiden dat er een breed brugje (over een korte gracht voor het huis?) lag. Vóór dit brugje of bordes lag een rechte oprijlaan tot aan de Voorweg, het Oosteinde.

Het decoratieve torentje van Vlietenburg had wel eeuwen ouderdom moeten suggereren, maar het heeft zelf geen eeuwenlang bestaan gehad. Het werd blijkbaar bouwvallig en men heeft het toen maar afgebroken, ook al omdat het geen eigenlijk doel diende. Wanneer in de loop van de 18de of het begin

van de 19de eeuw het torentje verdwenen is, is niet bekend. Op de vroeg-19de-eeuwse kadastrale kaart is het echter al niet meer aangegeven.

In 1730, toen Abraham de Haen het huis nog met het torentje tekende, was Vlietenburg overigens niet meer in bezit van de eerste eigenaar of zijn erven. In 1722, na er dus wel meer dan 40 jaar van te hebben genoten, had mr. Johan Hooft zijn buitenplaats verkocht aan de Haagse arts Johan Hendrikus Cuyper, wiens weduwe het huis in 1738 overdeed aan de Haagse procureur Sebastiaan Thierry de Bijde. Voor het eerst ging Vlietenburg daarna over van vader op zoon, want toen het landhuis in 1783 opnieuw verkocht werd, geschiedde dit in opdracht van de executeurs van het testament van mr. Bernardus Thierry de Bijde, zoon van de Haagse procureur en net als zijn vader werkzaam in de juristerij: hij was advocaat van het Hof van Justitie van Holland geweest. Op 13 april 1783 kwam Vlietenburg zo in het bezit van Wybo Fijnje en zijn echtgenote Emilie Luzac, een zo schilderachtig paar dat ik hier wat meer plaats wil inruimen voor een beknopte beschrijving van hun leven.

Het echtpaar Fijnje

Wybo Fijnje (spreek uit 'Finje', de achternaam is van oorsprong Fries) werd in 1750 geboren in Zwolle, als zoon van een doopsgezind predikant. Reeds op 13-jarige leeftijd wees geworden werd hij opgevangen in het vrijzinnige milieu van de familie van zijn moeder en ging studeren aan de Kweekschool voor Doopsgezinden te Amsterdam om in het voetspoor van zijn vader predikant te worden. In juli 1771 werd hij tot proponent bevorderd, wat een beroeping in een doopsgezinde gemeente mogelijk maakte, maar Fijnje was kennelijk zo'n belofte voor de toekomst gebleken, dat hij zich op kosten van zijn pleegouders een maand later in Leiden kon inschrijven aan de faculteit der Letteren en Wijsbegeerte. Tot de wijsbegeerte werden destijds de logica en de wis- en natuurkunde gerekend en ook de astronomie, de interesse van de veelzijdige jeugdige predikant. Reeds na een drietal jaren van studie kon hij in Leiden promoveren in de sterrenkunde op een proefschrift over de bouw van het heelal, geheel in het voetspoor van Copernicus en Newton, maar wel uitgaande van de gedachte van een door het Opperwezen geschapen en bestuurd universum. In een van zijn hoofdstukken kwam de jonge doctor op grond van waarschijnlijkheidsberekeningen tot de slotsom dat er meer hemellichamen dan alleen de aarde bewoond moesten zijn door gelukkige

Eemwijk, Vlietenburg en Opwijk op de kadastrale kaart van 1812-1832. Uit: Kadastrale atlas van Zuid-Holland. Deel 11, Voorburg. Voorburg, 2000

wezens, begaafd met verstand en gevoel, die evenals wij geschapen waren door God en ook mochten genieten van Zijn gunsten en weldaden. Dominee hield kennelijk van theoretisch redeneren.

In 1774 werd de proponent dr. Wybo Fijnje aangenomen als leraar van de doopsgezinde gemeente te Deventer. Het valt te begrijpen dat deze aanstelling Fijnje niet alleen blijdschap bracht. In Leiden had hij immers kennisgemaakt met de wetenschap, maar ook met de inspirerende familie Luzac en vooral met het meisje Emilie Luzac, dat niet afwijzend had gereageerd op zijn belangstelling voor haar. Met de aanstelling in Deventer verloor hij haar en zijn hele Leidse bestaan uit het oog. Emilie Luzac was in 1748 geboren in een familie van Franse réfugiés, leden van de vrijzinnige Waalse gemeente in Leiden. De familie had een uitgeversbedrijf, dat vooral bekend was door zijn uitgave van de Franstalige *Gazette de Leyde*, een gezaghebbende krant van internationale faam, die een spreekbuis was voor de nieuwe democratische ideeën zoals die in die tijd in Amerika opgeld deden. Johan (of Jean) Luzac, de broer van Emilie, pleitte als redacteur van de krant bijvoorbeeld herhaaldelijk voor erkenning van Amerika als onafhankelijke staat

Wybo Fijnje. Schilderij op doek, toegeschreven aan Taco Scheltema. Van dit portret bestaat ook een pendant, dat Marie Tenar, Fijnjes tweede vrouw, voorstelt. Particuliere collectie. Foto Iconografisch Bureau/RKD, 's-Gravenhage

en werd daarvoor later gehuldigd als 'friend of Washington, Adams and Jefferson' (blijkens een nog aanwezige herdenkingssteen in de gevel van Rapenburg 112, het huis van de Luzacs in Leiden).

Hoe Fijnje met de familie Luzac in contact is gekomen, is niet precies bekend, maar hij raakte blijkbaar spoedig thuis in hun vrijzinnige en intellectuele milieu. Het was ook de uitgeverij van Johan Luzac die de uitgave van Fijnjes proefschrift verzorgde. Zoals zoveel meisjes uit haar tijd had Emilie Luzac maar een beperkte scholing genoten. Zij leerde in huisonderwijs lezen, schrijven en rekenen en uiteraard ook goed Frans spreken, maar verder bleef haar onderricht beperkt tot klavierspelen. Later beklaagde zij zich over haar gebrekkige opleiding en moest zich excuseren voor de taalfouten die zij in haar Franse en Nederlandse brieven maakte.

Haar moeder was vroeg overleden, zodat de zorg voor het huishouden vooral op haar schouders rustte. Uit de brieven die van haar bewaard zijn gebleven, rijst zij op als een bijzonder levendige en originele vrouw die de gebreken in haar opleiding heel goed wist te compenseren.

Toen zij Wybo Fijnje leerde kennen, waren beiden in de twintig, hij was ruim een jaar jonger dan zij. Van een huwelijk tussen de twee kon echter geen sprake zijn: in zijn Leidse jaren leefde Fijnje nog op de ondersteuning van zijn familie van moederszijde en nadien werd hij te Deventer beroepen op een traktement van 500 guldens 's jaars, waarachtig geen salaris waarmee hij de zorg voor het deftige Leidse meisje op zich kon nemen. Toch verloren de twee elkaar niet uit het hart.

Besliste opvattingen

Na anderhalf jaar de doopsgezinde gemeente te Deventer te hebben bediend (overigens zeer tot tevredenheid van haar leden) vond Fijnje een uitdaging die meer strookte met zijn ambitie. In Delft kwam de drukkerij van J.L. van Essen beschikbaar, de uitgever van de *Hollandsche Historische Courant*. Drukkerij en woonhuis aan de Wijnhaven (nu een Grieks restaurant, op nummer 11-12) waren te koop voor 4.000 guldens en de vereiste toestemming voor het uitgeven van de krant kon van de Delftse burgemeesters worden verkregen voor 500 guldens per jaar. Fijnje wilde het geld lenen van zijn familie die hem bij zijn studie ook al zo goed had gesteund, maar al spoedig bleek dat de familieleden van zijn beminde Emilie zoveel vertrouwen in hem stelden, dat zij bereid waren hem het geld voor te schieten. Wybo Fijnje had kennelijk een zeer goede

indruk gemaakt op vader en broer Luzac en zij wilden hem wel helpen over te stappen naar hun eigen beroep, waarbij zij kennelijk ook het levensgeluk van hun dochter en zus op het oog hadden. Op 5 juli 1775 kocht Fijnje het huis en de drukkerij aan de Wijnhaven in Delft en op 5 november 1775 trouwde hij in Leiden met Emilie Luzac.

Onder leiding van Fijnje groeide de *Hollandsche Historische Courant* uit tot een veel gelezen patriottenkrant. De redactionele bijdragen verloren steeds meer hun aanvankelijk nog gematigd karakter, zeker toen Fijnje de overtuigde patriot Gerrit Paape als mederedacteur aantrok. Steeds vaker moest Fijnje zich tegenover de Delftse burgemeesters komen verantwoorden voor artikelen in zijn krant. Zijn gematigde zwager Johan Luzac waarschuwde hem niet alle 'enthousiastische Artikels, die van Paape C.S. afkomstig zijn' te plaatsen, maar Wybo Fijnje was inmiddels een toonaangevend lid van de patriottengemeenschap in Delft geworden en zag zijn krant als een krachtig wapen in de strijd tegen de oude politiek. Ook zijn liefhebberende vrouw moest in brieven aan haar familieleden toegeven dat haar man een 'caractère vif et bouillant' bezat, wat zijn goede kanten wel eens dreigde te overschaduwen. Hij kon in zijn politieke stellingname zeer fel voor de dag komen, maar ook in de familiekring liet hij zich door zijn besliste opvattingen soms zo meeslepen, dat zijn vrouw hem later moest excuseren bij haar familie.

Weldenkende burgers

In de politiek begonnen de aanhangers van de prins de patriot Wybo Fijnje steeds meer als een gevaar te zien, zodat hij in politieke pamfletjes werd neergezet als een 'verlopen predikant', die, zo beweerde men sarcastisch, 'om zijn best gedrag' van de kansel was gezet. In het traditioneel prinsgezinde Zeeland kwam het tot ongeregeldeheden na het verschijnen van enkele nummers van de *Hollandsche Historische Courant* en in Gelderland werd de verkoop van het blad op den duur zelfs geheel verboden.

De krant had intussen echter zoveel succes, dat hij 12 tot 13.000 gulden per jaar opbracht, dus wel 25 maal het inkomen dat Fijnje als dominee te Deventer verdiende. Het gezin, inmiddels uitgebreid met zoon Jantje (1777) en dochter Mieter-Coosje (1781), kon rijkzaam gaan houden en schafte zich op 13 april 1783 de deftige buitenplaats Vlietenburg bij Voorburg aan. In 1786 verhuisden de Fijnjes binnen Delft naar een voornaam huis aan de Oude Delft, nummer 73. Ze lieten zich terzijde

staan door een uitgebreide staf van personeel en richtten hun huis weelderig in, met veel boeken en bijvoorbeeld ook een 42-tal stoelen waarvan de rugleuningen gesierd waren met de patriotse symbolen van vrijheid en gelijkheid in houtsnijwerk. Zoon Jan schreef later in zijn levensherinneringen dat zijn 'goede, vrome moeder somwijlen bad, dat hare kinderen toch niet te rijk mogten worden.'

De revolutionaire sfeer in die dagen richtte zich tegen de stadhouder, prins Willem V, die zich om redenen van veiligheid uit Den Haag had teruggetrokken in Nijmegen, maar vooral ook tegen de stedelijke regentenregeringen. De patriotten organiseerden vrijkorpse, bewapende stedelijke militieën naar het voorbeeld van de vroegere schutterijen, maar nu zelfstandig optredend, buiten de bevoegdheden van de stedelijke overheid. Het Delftse vrijkorps stond onder leiding van Adam Gerard Mappa, een gewezen officier, nu directeur van een lettergieterij, die met zijn vrouw Antje persoonlijk bevriend was met het echtpaar Fijnje. Toen Wilhelmina van Pruisen in 1787 voor haar man Willem V orde op zaken wilde gaan stellen in Den Haag, was het deze Mappa die als een van de aanvoerders van een patriots legertje haar koets tegenhield bij het befaamde incident bij Goejanverwellesuis.

Twee maanden later bezette Mappa met zijn vrijkorps de Grote Markt in Delft en Wybo Fijnje betrad als een van de 'weldenkende burgers van Delft' de vergadering van raden en vroedschap-

Het woonhuis en de drukkerij van Wybo en Emilie Fijnje aan de Wijnhaven in de tijd dat zij Vlietenburg kochten. Zij woonden in het derde huis van rechts, het hoge huis met lijstgevel en groen gekleurde pui. Ingekleurde Ansichtkaart uit het eerste kwart van de 20ste eeuw. Collectie auteurs

pen in het stadhuis, teneinde elf leden van de stedelijke regering af te zetten en te vervangen door patriotten. Het was niet minder dan een revolutie.

Wilhelmina van Pruisen riep echter, zoals bekend, haar broer koning Frederik Willem II van Pruisen te hulp en de Pruisische troepen maakten korte metten met het revolutionaire enthousiasme in de steden. Op 17 september 1787 gaf ook Delft zich over aan de Pruisen.

Enkele dagen voor hun intocht had een troep plunderaars zijn kans al waargenomen en had drastisch huisgehouden in Delft. Met oranje gesierd en luid 'Oranje boven!' schreeuwend trokken ze langs de huizen van de weggevluchte patriotten om die leeg te plunderen. Ook bij Fijnjes huis aan de Oude Delft werden de ruiten ingegooid, maar de achtergebleven dienstboden en knechts van de drukkerij wisten plundering te voorkomen door de oproerkraaiers met gulle hand op brandewijn te trakteren. Wybo Fijnje was inmiddels via Leiden naar Amsterdam gevlucht, maar ook daar was hij niet veilig, zodat hij besloot naar het buitenland uit te wijken. Op 30 september 1787 arriveerde hij in Bremen, zonder zijn in Nederland achtergebleven gezin.

Vlietenburgh. Lithografie van J.D. Steuerwald naar P.J. Lutgers (1855). Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

In ballingschap

Later reisde Fijnje buiten Nederland om naar Antwerpen, waar hij zich met zijn gezin herenigde. De zwangere Emilie was op eigen gelegenheid met Jantje en Mieta-Coosje naar Antwerpen gereisd en bracht over deze tocht vol ontberingen heel levendig en gedetailleerd verslag uit in brieven aan haar familieleden in Holland.

Het gezin verhuisde vervolgens naar Brussel, waar Emilie beviel van een dochtertje, Gontje, dat echter kort na de geboorte overleed. Aan haar familie in Nederland schreef zij: 'Ons lief kleintje is hier zonder eenige Staatsie bygezet op een gereformeerd kerkhof, vermits het een geusje zynde op geene andere plaats kon begraven worden.' Later trok het gezin van de politieke vluchteling naar Frans-Vlaanderen, waar het een toevlucht vond op het Château van Watten, nabij St.-Omaars. Tot hun vreugde troffen de Fijnjes daar ook Adam en Antje Mappa met hun kinderen aan. Ze deelden hun woonadres met hen en met nog enkele andere uitgeweken patriotse gezinnen, waaronder dat van de bekende Herman Daendels.

Vanuit het zuiden probeerden de Fijnjes zo goed mogelijk hun 'beslommerde boedel' te behartigen. Zo kwamen ze in Brussel tot de merkwaardige constructie al hun zakelijke belangen in Nederland op naam van hun minderjarige zoon Jantje te zetten, kennelijk in een poging zo confiscatie van hun bezittingen te voorkomen. In haar brieven drukte Emilie haar broer Johan op het hart een oogje in het zeil te houden waar het hun achtergelaten belangen aanging, waarbij zij behalve hun 'schoone affaire' van de drukkerij in Delft ook hun buitenplaats Vlietenburg noemde. Als zaakwaarnemer hadden de Fijnjes zekere Baas de Vroom, een timmerman-aannemer uit Delft, aangewezen, die zich in hun opdracht bekommerde om zowel het huis en de drukkerij in Delft, als Vlietenburg, maar Emilie vroeg haar broer Johan toe te zien op zijn handelingen. Per advertentie in Nederlandse kranten boden de Fijnjes Vlietenburg aan. Het buiten was verhuurd aan een zekere T. Brown, wat op zichzelf een bescherming tegen verbeurdverklaring was en bovendien wat geld opbracht, maar toch ook een obstakel voor algehele verkoop van Vlietenburg betekende.

De ballingschap was natuurlijk een regelrechte ramp voor het vermogen van de Fijnjes. Wybo Fijnje probeerde wel geld te verdienen met vertaalwerk en de Franse staat schonk de Nederlandse vluchtelingen ook wat ondersteuning, maar de kapitale bedragen die de krant voorheen opleverde, bleven

geheel uit, nu de *Hollandsche Historische Courant* niet meer verscheen. Veel van de inspanningen van de Fijnjes vanuit hun ballingsoord waren dan ook gericht op hervatting van de publicatie van hun krant, maar de enkele keer dat het hun in 1788 gelukte nog een nummer te laten verschijnen (gesteld in zeer gematigde bewoordingen en met veel bliken van nederigheid tegenover de stedelijke overheid van Delft), werd het meteen verboden. Zowel bij de verkooppunten als op de drukkerij werden de gedrukte exemplaren onmiddellijk in beslag genomen.

Fijnje aan de macht

Het duurde nog tot 1795 dat Wybo Fijnje in Nederland terugkeerde, in het kielzog van de Franse troepen die toen de Nederlanden binnenmarcheerden en daarmee de vestiging van de Bataafse Republiek mogelijk maakten. Hij was toen inmiddels hertrouwd met Marie Tenar, het Franse dienstmeisje dat al enige tijd voor de familie Fijnje werkte. Zijn geliefde Emilie was al in 1788 gestorven en begraven te St.-Omaars, na een periode van ziekte volgend op haar zwangerschap en de dood van haar dochttertje. Er is geen portret van Emilie Fijnje-Luzac bekend. Op 6 mei 1791 was het Wybo Fijnje dan toch gelukt zijn buitenplaats Vlietenburg via een intermediair te verkopen aan de Rotterdamse koopman Carel Ellinckhuijsen. Na zijn terugkeer in Holland viel een aantal hoge overheidsfuncties aan Wybo Fijnje toe. Men was zijn revolutionaire elan blijkbaar nog niet vergeten na al die jaren van ballingschap. Ook nu ontwikkelde hij zich spoedig in radicale richting. Hij werd een exponent van de radicale unitarissen, die anders dan de federalisten in een rechte lijn wilden aankoersen op een Nederlandse eenheidsstaat. Op 22 januari 1798 volgde een unitaristische staatsgreep waarbij Fijnje als een der leiders optrad. Op het Haagse Malieveld werd een 'tempel van de vrijheid' opgesteld en van die plaats af richtte Wybo Fijnje zich als de nieuwe volksleider, als lid namelijk van het Uitvoerend Bewind (op dat moment feitelijk de regering van het land), in gloedvolle bewoordingen tot de bijeengestroomde 'Bataven', waarbij hij de nieuwe politieke orde plaatste in de traditie van mannen als Van Oldenbarnevelt en de gebroeders De Witt. Hij zal zich die vergelijking korte tijd later met gemengde gevoelens herinnerd hebben, want al op 22 juni van datzelfde jaar volgde de tegenrevolutie van de gematigden onder leiding van Daendels. Overtuigd van zijn onschuld en vertrouwend op de verplichtingen die de nieuwe bewindhebbers tegenover hem hadden, stelde Fijnje zich ter beschikking van het nieuwe

Bewind, maar werd, in wrange aansluiting bij de traditie van Van Oldenbarnevelt en de De Witten, onverwijld in de Gevangenpoort opgesloten.

Na alle turbulente ontwikkelingen in de Franse tijd was Fijnje in 1805 echter opnieuw werkzaam in het krantenbedrijf, als directeur van de *Bataafsche Staatscourant*, met zijn inmiddels opgegroeide zoon Jan als redacteur. Hij woonde toen opnieuw in een mooie buitenplaats, waarvan de naam voor Voorburgers ook een bekende klank heeft, want hij bewoonde Het Kleine Loo aan de Bezuidenhoutseweg tegenover Huis ten Bosch. Over de Loolaan is hij zijn oude buitenplaats Vlietenburg wellicht nog wel eens gaan bekijken. In 1805 moest hij Het Kleine Loo echter verlaten, omdat hem 'in 's lands belang' de huur werd opgezegd toen koning Lodewijk Napoleon in Huis ten Bosch ging wonen en ook over Het Kleine Loo wilde kunnen beschikken. Onder Lodewijk Napoleon bleef Fijnje directeur van wat toen de *Koninklijke Courant* ging heten. Zo kwam de radicale democratische patriot te werken voor de koning, in samenwerking bovendien met de voormalige vurige oranjeklant Willem Bilderdijk, aan wie de leiding was opgedragen van de afdeling wetenschap, letteren en kunsten van de *Koninklijke Courant*. Bilderdijk was geheel gewonnen voor het koningschap van de broer van Bonaparte en trad op als leermeester (vooral in de Nederlandse taal) van de jonge koning, die erg tegen hem

Vliet en Burgh vanaf het Oosteinde. Ansichtkaart, verzonden in 1904. Collectie auteurs

opkeek en hem protegeerde door hem allerlei functies toe te schuiven. Tot zijn dood in 1809 is Wybo Fijnje directeur van de krant gebleven, maar de laatste tijd wegens zijn gezondheid alleen in naam, terwijl de werkelijke leiding toen in handen was van Jonas Daniël Meyer.

De Gouverneur-Generaal

De koopman Carel Ellinckhuijsen, die Vlietenburg in 1791 had overgenomen van de uitlandige Wybo Fijnje, was al in 1802 overleden en zijn erfgenamen hadden Vlietenburg verkocht aan Willem Alting Siberg, die net als hij in Rotterdam woonde. Deze Siberg was een zoon van Johannes Siberg (1740-1817), die in deze tijd (van 1801 tot 1805) Gouverneur-Generaal van Nederlands-Indië was. Waarschijnlijk had de zoon in opdracht van zijn vader in Batavia Vlietenburg aangekocht, want anderhalf jaar later ging de buitenplaats van de zoon over op de vader.

Over Johannes Siberg heeft de geschiedenis niet mild geoordeeld. Hij staat te boek als: 'in lof noch blaam betrouwbaar, omkoopbaar, heerszuchtig, schijnheilig.' Uit de mond van een van zijn naaste medewerkers Engelhard, Commissaris in de tijd dat Siberg Gouverneur-Generaal was, tekende men op: 'Siberg is altijd een lomperd en heersugtig mensch geweest' en Van Braam, destijds Secretaris, oordeelde 'dat het eigenbelang bij Zijn Hoog Edelheid boven alles prevaleert.' In zijn correspondentie bediende Siberg zich van 'de giftigste verdachtmaking en laster aan het adres van degenen, die hij meende dat in zijn pad stonden, terwijl ieder, die met hem mee ging of hem ter wille was, onfeilbaar een braav' mensch heette.' Hij was daarbij een gewiekst en zeer geroutineerd ambtenaar, die ook na zijn ontslag als Gouverneur-Generaal grote invloed op het beleid had, doordat zijn opvolgers hem vaak om advies vroegen wegens zijn jarenlange ervaring, opgedaan ook vóór de tijd van zijn Gouverneurschap.

Iets gunstiger over hem oordeelde later de kunsthistorica J. de Loos-Haaxman, die wel bekend was met Sibergs kwalijke reputatie, maar staande wilde houden dat die reputatie toch weersproken werd door de trekken van zijn 'breeden, bleeken kop' met 'de kalme groote oogen, de besliste breede mond', die ze op zijn portret waarnam. 'Deze trekken, van onmiskenbaar burgerlijk cachet, bezitten rust en een stellige waardigheid,' meende zij. Haar oordeel laat zich controleren aan de hand van Johannes Sibergs portret, dat hierbij gereproduceerd is. Waarom de Gouverneur-Generaal Vlietenburg aankocht is niet

geheel duidelijk. Het kan zijn dat hij het huis bedoelde als een Nederlands pied-à-terre, voor een tijdelijke periode van repatriëring, of zelfs voor definitieve pensionering, maar het is ook mogelijk dat hij de buitenplaats alleen als een goede investering in patria beschouwde. Hoe dan ook, Siberg bleef ook na zijn ontslag als Gouverneur-Generaal verblijf houden in Batavia en is daar ook, in 1817, overleden. Over een tussentijdse overkomst van Siberg naar Nederland is niets bekend en het is dus goed mogelijk dat hij zijn Voorburgse buitenplaats nooit met eigen ogen heeft aanschouwd.

De overplaats wordt verkocht

In 1811 had Siberg zijn buiten overigens al van de hand gedaan, aan Adriaen van der Linden, en in de omschrijving bij deze overdracht wordt de naam van het huis voor het eerst in twee stukken gebroken: 'Vliet en Burgh, in den Ambachte van Voorburg nabij de Wiekerbrug tusschen de Vliet en den Heereweg'.

Deze omschrijving doet in haar spelling recht aan de door oudere Voorburgers nog gebezigde en juiste uitspraak van de naam 'Wijkerbrug', maar ze vertelt nog meer. Het grondgebied van Vliet en Burgh wordt intussen niet meer aangeduid als liggend tussen Broeksloot en Vliet, maar tussen Vliet en Heereweg (Oosteinde), dus overeenkomstig de huidige situatie. In 1807 had Siberg (of zijn zaakwaarnemer in Nederland) de bomen die op het stuk tussen Oosteinde en Broeksloot stonden, laten rooien en kennelijk had hij bij die gelegenheid of daarna ook besloten het langgerekte stuk grond tegenover zijn buitenplaats te verkopen. Op de eerste kadastrale kaart (met vroegste gegevens vanaf 1812) wordt Vliet en Burgh met zijn tuin tussen Vliet en Oosteinde tot het bezit gerekend van de hierboven al genoemde Adriaen van der Linden, die het in 1811 had gekocht van Siberg, maar de percelen tussen Oosteinde en Broeksloot zijn dan in handen van anderen, zoals Charlotte Beatrix van Lynden (de eigenaresse van de buitenplaats Essesteijn) en mr. Adriaan van der Straten (de eigenaar van het grondgebied van de afgebrande en gesloopte boerderij Oosterloo bij de Broeksloot).

Adriaen van der Linden was lid van de municipale raad van Voorburg en werd een jaar na zijn aankoop van Vliet en Burgh ook eigenaar van de boerderij Zuiderloo (ook wel: De Eenhoorn) bij de Broeksloot. Volgens de bekende plaatselijke historicus C.H. Voorhoeve bezat hij een uitgebreide schaakbibliotheek.

De Gouverneur-Generaal Johannes Siberg, met de commandostaf in zijn rechterhand. Anoniem schilderij op koper uit de eerste jaren van de 19de eeuw. Collectie en copyright Rijksmuseum, Amsterdam

Naar alle waarschijnlijkheid heeft Voorhoeve hem echter verward met Antonius van der Linde (1833-1897), wiens verzameling van ruim 800 oude boeken en handschriften over het schaakspel de basis legde voor de beroemde schaakboekencollectie Bibliotheca Van der Linde-Niemeijeriana in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Deze Van der Linde heeft nooit iets met Vliet en Burgh te maken gehad.

Officiers en een tuinfeest

In de 19de eeuw was het een komen en gaan van kopers en verkopers van Vliet en Burgh. Voor de volledigheid volgen hier hun namen.

In 1817 verkocht Van der Linden Vliet en Burgh aan A. van de Wateringh, procureur bij de rechtbank in Den Haag, die in 1839 overleed. Zijn weduwe E. Viruly hertrouwde met dr. H.P.G. Hodenpijl en ook hij overleed, in 1845. Zij verkocht Vliet en Burgh in 1848 aan de gepensioneerde luitenant-generaal F.G. Cochius. Op 3 februari 1854 werd de buitenplaats opnieuw verkocht, nu aan het echtpaar mr. A. van der Graaff Huygens en W. Vergoor. Door nieuwe verkopen ging Vliet en Burgh achtereenvolgens over op de kolonel der infanterie b.d. L.Ph. Canseelaar (1864), de kolonel der infanterie in actieve dienst R. Muntz Verniers van der Loeff (1865), de arts J.A. Rijkens (1876), die een jaar later ook Schoonoord (Oosteinde 94) aankocht, de Haagse koopman J.D. Jansen (1885) en het echtpaar J.A. Gay-

mans (eveneens een officier der infanterie) en B.D.M van Hulst (1899), dat Vliet en Burgh na twee maanden al weer van de hand deed aan de jeugdige M.M.W. Lucassen, de dochter van het rijke echtpaar Th. Lucassen en M. van Braam Morris. De vader van Maria Lucassen was directeur van een Nederlands-Indische Cultuurmaatschappij. Op 6 april 1900 vierde zij haar 21ste verjaardag met een groot feest in de tuin van haar eigen buiten. C.H. Voorhoeve heeft uit nog directe overlevering kunnen optekenen dat vele Voorburgers zich dit buitengewone festijn aan het begin van de nieuwe eeuw levendig konden herinneren. De tuin van Vliet en Burgh was versierd met lampions en er werd gemusiceerd onder de bomen. Maria Lucassen overleed vier jaar later in een kuurhotel te Hyères aan de Côte d'Azur, nog geen 25 jaar oud.

Ergens in de eerste helft van de hierboven samengevatte 19de eeuw was Vliet en Burgh verbouwd, maar het is niet duidelijk wanneer precies. In 1855 gaf P.J. Lutgers zijn *Gezigten in de omstreken van 's Gravenhage en Leyden* uit en daarin is ook een steendruk van Vliet en Burgh (van de hand van J.D. Steuerwald) opgenomen. Het huis had na Andries Schoemakers kopietekening van 1730 een ware metamorfose ondergaan. De voorgevel was geheel herzien en was inmiddels nog maar vijf vensterassen breed, in plaats van de acht van 1730, maar wel met vergrote vensteropeningen. De hoofdingang was naar het midden van de gevel verplaatst en het huis was met een verdieping verhoogd, al blijkt bij nadere beschouwing van de boven de lijstgevel uitstekende dakrand dat deze tweede verdieping in werkelijkheid een verbouwde, lage zolderverdieping was. Bij de verbouwing had de architect kennelijk net als de oorspronkelijke bouwer het effect van de statige brede en nu ook hoge gevel op het oog gehad. Ter rechterzijde (aan de kant van het dorp Voorburg) was het oude blokvormige gebouwtje met puntdak gehandhaafd, maar links stond nu een veel groter gebouw, met serredeuren naar de tuin, een bouwwerk dat nog niet te zien is op de kadastrale kaart van 1832 (met gegevens teruggaand tot 1812). Voor het huis lag nu geen bords meer en de tuin was aangelegd in de toen modieuze landschapsstijl, met slingerende weggetjes en coulissegewijs geplaatste boom- en struikgroepen.

Vliet en Burgh werd in 1885 omschreven als een dubbel herenhuis, met 3 benedenkamers, 6 bovenkamers, 3 dienstdenkamers, 1 badkamer, 1 strijkkamer, 1 provisiekamer, 1 biljartzaal en een zolder met 2 kamers, 1 keuken, 1 koetshuis met een stal

*Pagina 15, boven:
De nieuwe villa vanaf het
Oosteinde. De ansichtkaart is
in 1912 verzonden.
Collectie auteurs*

*Pagina 15, onder:
De nieuwe villa aan de
Vlietzijde, ca. 1910. Het
opschrift van de prentbrief-
kaart geeft het huis nog de
oude, aaneengeschreven naam.
Collectie auteurs*

*Vliet en Burgh met een
inmiddels verlaagde voorgevel.
Ansichtkaart uit de eerste jaren
van de 20ste eeuw.
Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

voor 4 paarden en nog 2 kamers op zolder, 1 oranjerie met verwarmingsketel, 1 tuinmanswoning met 2 kamers en een zolder, 1 schuithuis, perziken- en druivenkassen, een moestuin en een boomgaard. Al eerder, in 1858, was er sprake van een thee-koepel aan de Vliet, met voldoende ruimte voor een ronde tafel met zes stoelen en een eiken penantkast.

De woede van de opzichter

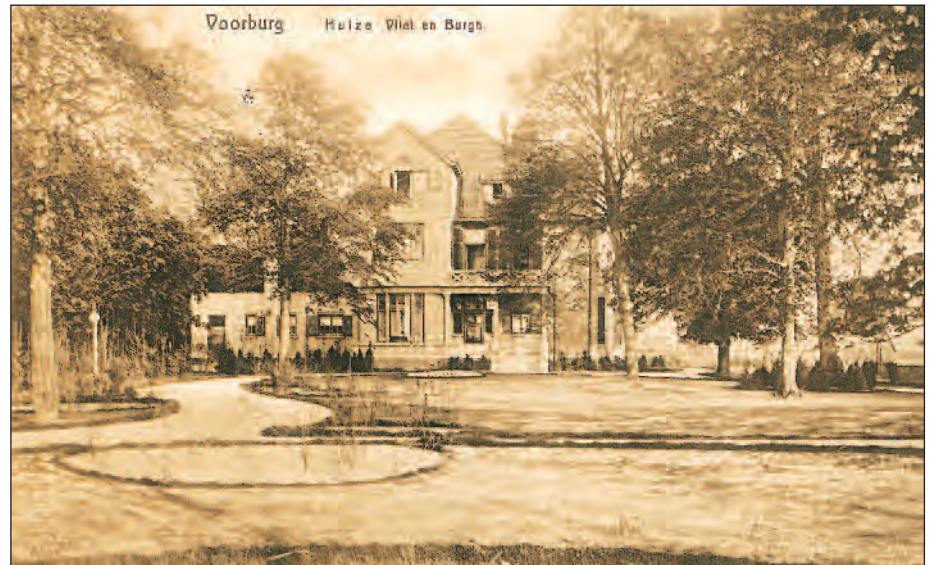
Na de vroege dood van Maria Lucassen in 1904 verkochten haar erfgenamen het huis aan mevrouw M. van Herwaarden, douairière jhr. L.P. Quarles van Ufford, Hoogheemraad van Delfland. Hun dochter Caroline trouwde met J.D. baron van Tuyll van Serooskerken en werd zo de schoondochter van Voorburgs burgervader.

In 1907 kocht de Haagse koopman M. Hoos Vliet en Burgh aan en hij is het geweest, die de oude buitenplaats heeft laten slopen en vervangen door een geheel nieuw landhuis, dat er nu nog staat.

De nieuwe villa Vliet en Burgh was een ontwerp van de Haagse architect F.A. Bodde. De eveneens Haagse aannemer was P. Paardekooper.

Op 10 augustus 1908 was de bouw van de villa al zo ver gevorderd, dat er loodgieters aan het dak werkten. De Voorburgse gemeenteopzichter M.A. de Zwart had de aannemer van het werk er juist de voorgaande zaterdag op gewezen, dat de goten van het nieuwe huis zo smal waren, dat de ladders niet goed ondersteund over het dak gelegd konden worden, maar zijn waarschuwing kwam te laat. Op die 10de augustus 'te 9.30 ure v.m.' verloor de loodgieter F.U. Kaat zijn evenwicht bij het verplaatsen van een ladder en stortte van het dak op de al gelegde betonnen terrasvloer, bijna 9,5 meter lager. Onmiddellijk werd een dokter geroepen, de bekende Voorburgse arts J.A.M. Beguin, maar hij kon slechts de onmiddellijke dood ten gevolge van schedelbreuk constateren. De inmiddels ook gewaarschuwde politie bracht een brancard mee en twee werklieden van de bouw zouden het lichaam van hun collega naar Den Haag dragen. Toen de dragers samen met de agenten via het Oosteinde in het eigenlijke dorp arriveerden, eisten de Voorburgse agenten de geleende brancard echter terug en lieten de werklieden eerst wachten op een door de politie bestelde kar, waarmee zij hun droeve tocht naar Den Haag konden voortzetten.

De opzichter van de villabouw J.N. Munnik maakte zich over deze handelwijze van de agenten zo kwaad, dat hij de burgemeester van Voorburg in een brief ter verantwoording riep en

zelfs dreigde de zaak door te spelen aan de Commissaris der Koningin of de Officier van Justitie, indien hij geen duidelijk antwoord zou krijgen.

De kwestie schijnt later in der minne te zijn geschikt, zodat burgemeester Van Tuyll van Serooskerken zich alleen nog te verstaan had met de arbeidsinspectie. De agenten hadden zeer goed zorg gedragen voor het gemeentelijk materieel, dat stond in ieder geval wel vast.

*De villa Eemwijk, in 1917
gebouwd. Ansichtkaart, ver-
zonden in 1922.
Collectie auteurs*

Huren van de buurman

Toen de nieuwe villa Vliet en Burgh voltooid was, nam eigenaar M. Hoos ook zelf zijn intrek in het huis, op 10 mei 1909. Hij genoot er een zestal jaren van, waarna hij de villa in 1915 overdeed aan de Rotterdamse theehandelaar G. Kehlenbrink, die er ook zelf in ging wonen, per 30 maart 1916. Kehlenbrink bleef

met zijn gezin tot 1920 in Vliet en Burgh wonen, maar de eigendom van het huis ging tussentijds, in 1918, over op zijn buurman, de eveneens uit Rotterdam afkomstige groentehandelaar C. Blad, die op Eemwijk woonde. Deze had zijn eigen buiten Eemwijk in 1917 geheel laten afbreken en laten vervangen door de nog bestaande villa Eemwijk, gebouwd naar ontwerp van de Rotterdamse architect Hoozeveld. Blad was gespecialiseerd in conserven: hij bezat een inmakerij aan de overzijde van de Vliet, bij de Voorburgse 'Groentenveiling' (op de plaats van het tegenwoordige werkterrein van de NS).

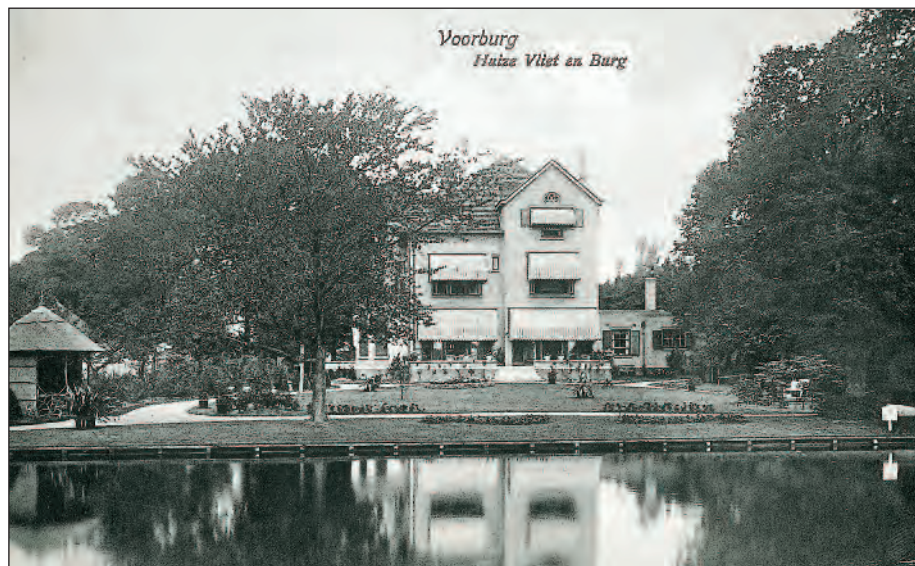
Kehlenbrink ging zijn vroegere eigendom Vliet en Burgh dus na 1918 huren van zijn rijke buurman, die nu twee huizen op rij bezat, een constructie die op een boekhoudkundige handigheid lijkt te wijzen. Hoe dan ook, toen Blad plotseling overleed, ten gevolge van een longontsteking, moest de van hem huren de buurman Kehlenbrink in augustus 1920 ijlings verhuizen (naar Oosteinde 30, in de oude huisnummering), want de weduwe W.M. Blad-van Smaalen wilde Vliet en Burgh en ook Eemwijk na haar mans plotseling overlijden van de hand doen. Zij verkocht Vliet en Burgh nog in hetzelfde jaar 1920 aan een andere weduwe: J.F. Chassagnard, douairière A.W. baron Schimmelpenninck van der Oye.

Het verhaal over haar aankoop van Vliet en Burgh is ook al ingewikkeld. Eigenlijk had zij al na het overlijden van haar echtgenoot in 1914 met haar vier kinderen uit kasteel Duivenvoorde bij Voorschoten moeten vertrekken, omdat zij niet de eerste erfgename van haar man was. Hij had namelijk al een zoon en een dochter uit een eerdere echtverbintenis, die in de lijn van successie vóór zijn tweede vrouw en haar kinderen gingen. De weduwe had echter nog enige jaren ná 1914 op Duivenvoorde kunnen blijven wonen, aangezien de eigenlijke erfgenamen pas na de Eerste Wereldoorlog naar hun kasteel verhuisden. De onderlinge relatie was echter nog iets gecompliceerder, aangezien de douairière ooit de jeugdige gouvernante was geweest van dezelfde baron en barones die na haar het familieslot zouden gaan bewonen. Hun vader, de al wat oudere baron Schimmelpenninck van der Oye, was na de dood van zijn eerste vrouw dus getrouwd met Jeanne Chassagnard, de mooie Franse gouvernante van zijn twee kinderen. Die twee kinderen hadden voldoende tijd willen nemen om voor hun vroegere lerares en verzorgster, die nu hun stiefmoeder was en ook de moeder van hun halfzusje en drie halfbroertjes, een geschikt onderkomen te regelen. Het scheen dat zij in die opzet slaagden, toen in

1920 het nog maar een jaar of tien oude landhuis Vliet en Burgh aan het Voorburgse Oosteinde beschikbaar kwam. Willem Anne Assueer Jacob baron Schimmelpenninck van der Oye, die na de Eerste Wereldoorlog met zijn zuster Ludolphine Henriette op Duivenvoorde was gaan wonen, overleed in 1957, zij pas in 1965, op het kasteel.

Een haventycoon in Voorburg

Vliet en Burgh scheen de weduwe en haar vier kinderen echter direct al niet te voldoen, want zij liet zich niet eens inschrijven als bewoonster en verkocht het grote huis onmiddellijk aan de NV Handelsmaatschappij 'Insulinde' te Amsterdam. Directeur van deze maatschappij was de Rotterdamse makelaar J. Gevers, die met zijn gezin op 12 augustus 1920 in huize Vliet en Burgh zijn intrek nam, juist toen de vorige bewoner Kehlenbrink vertrok. Het huis scheen hem beter te bevallen dan de kortstondige eigenaresse vóór hem, want toen de buitenplaats drie jaar later overging in handen van B. Wilton, bleef hij er als huurder in wonen. Ook Wilton werd met deze koop dus eigenaar van het huis van zijn bureu, want hij was sinds 1920 in het bezit van Eemwijk, dat hij ook zelf tot aan zijn dood bleef bewonen. Het leek wel of de constructie van Blad en Kehlenbrink na een korte

onderbreking van 1920 tot 1923 door Wilton en Gevers nieuw leven werd ingeblazen. Naar de precieze achtergrond van de transactie blijft het echter gissen.

De ondernemer en scheepsbouwer Bartel (ook wel: Bart) Wilton (1863-1938) was de zoon van een gelijknamige Rotterdamse smid, de oprichter van een klein scheepswerfje. Na de HBS leerde hij het vak van scheepswerktuigkundige in de praktijk, met name in Britse werkplaatsen en in de machinekamer van Engelse schepen. Vervolgens ging hij werken in het familiebedrijf van zijn vader en deed dat bedrijfje met zijn zakelijk instinct en zijn in Engeland opgedane relaties in korte tijd uitgroeien tot een grote scheepsreparatiewerf en machinefabriek, die door opeenvolgende successen in en na de Eerste Wereldoorlog verder uitgroeide tot een machtige firma. Bartel Wilton wás die firma. Een anekdote vertelt dat een Engelse scheepskapitein zich eens geïrriteerd op de werf tot hem richtte met de vraag: 'Hey, do you belong to the yard?' waarop Wilton repliceerde: 'No, the yard belongs to me.' Een meerderheid van de directie ging in overleg met de raad van commissarissen van het bedrijf een gentleman's agreement aan met de Holland-Amerika Lijn (in verband met de financiering van een enorm drijvend dok), maar Wilton kon zich met deze wijze van handelen niet verenigen, omdat de onafhankelijkheid van de firma hem boven alles ging. In 1920 trad hij daarom af als directeur. Hij bleef echter belangrijke commissariaten aanhouden in de havenwereld. Ook op cultureel

*Pagina 16, onder:
De Voorburgse Groentencentrale, waarbij het conservenfabriekje van C. Blad lag.
De vaart is een aftakking van de Vliet. Ansichtkaart, jaren twintig of dertig.
Collectie auteurs*

*Boven:
De nieuwe villa met markiezen op het zuid-oosten.
Ansichtkaart, ca. 1910.
Collectie auteurs*

*Links:
Bartel Wilton. Crayontekening van J.C. Vooght. Uit: M.J. Brusse, Wilton. Rotterdam, 1929*

George Kouwenhoven in de tuin van Vliet en Burgh.

Foto 1940.

Collectie familie Kouwenhoven

Het gezin Kouwenhoven in de tuin van Vliet en Burgh.

Foto 1939.

Collectie familie Kouwenhoven

gebied was hij actief. Hij steunde verschillende toneelgezelschappen en was onder meer president-commissaris van het City-bioscoopconcern.

In 1929 fuseerde de 'NV Machinefabriek voorheen B. Wilton' met het 'Etablissement Fijenoord', waardoor de 'Dok- en Werf-Maatschappij Wilton Fijenoord NV' ontstond, een bedrijf van wereldfaam.

Wiltons eerste huwelijk was in 1915 op een scheiding uitgelopen, maar in 1919 was hij hertrouwd met de actrice Maria van As, die nog vele jaren na zijn dood (1938), ook na de Tweede Wereldoorlog, op Eemwijk woonde.

Vissen in Eemwijk

Wilton had Vliet en Burgh waarschijnlijk dus vooral als een te verhuren belegging aangekocht. Hij bezat in Voorburg nog meer onroerend goed, zoals de modelboerderij Heeswijk op de plaats van het huidige Diaconessenhuis. Na zijn dood op 15 februari 1938 werd Vliet en Burgh na openbare veiling voor fl. 42.200,- verkocht aan H.J. Kouwenhoven (1889-1948), mededirecteur van de Rotterdamse Bank voor Handel en Scheepvaart. Hij liet het huis en de tuin aanpassen naar ontwerp van de bekende Voorburgse architect A. van Essen. Het werk aan het huis werd verricht door timmerbedrijf Waljaard & Zn., gevestigd aan de nabijgelegen Loolaan.

Hendrik Jozef Kouwenhoven en zijn vrouw Cornelia van Neuren namen op 2 februari 1939 hun intrek op Vliet en Burgh, met hun vijftien kinderen. Al spoedig na zijn komst werd H.J.

Kouwenhoven ouderling en later ook scriba (secretaris) van de gereformeerde kerk in Voorburg. Hij werd ouderling in de wijk Oost-Centrum, waar ds. W.S. de Vries stond.

In de oorlog werd een nationaal-socialistische directeur naast Kouwenhoven aan het hoofd van de Bank voor Handel en Scheepvaart aangesteld, voor Kouwenhoven reden om ontslag te nemen.

Vliet en Burgh liep gevaar door de Duitsers gevorderd te worden. Zo was bijvoorbeeld huize Vreugd en Rust opgeëist, maar de Duitsers hadden zich ook veel dichter bij Vliet en Burgh gevestigd. Het buurhuis Oosteinde 100 was gevorderd en werd bewoond door de Wehrmacht en op Eemwijk, nummer 104, het buurhuis aan de andere kant, huisde de SS. Zoon George Kouwenhoven weet zich te herinneren dat hij met zijn vriendje een gat in de prikkeldraadafscheiding tussen Eemwijk en Vliet en Burgh maakte om in de tuin van de burens ('waar het altijd beter vangt') in de Vliet te kunnen vissen. Een SS-officier met veel strepen liep in gesprek met een andere officier langs de tuinpaden van Eemwijk te wandelen en kreeg de jongetjes in de gaten. Gekscherend riep hij naar twee schildwachten dat zij de jochies moesten pakken en in de Vliet moesten gooien. Uit persfoto's konden de jongens later opmaken dat zij voor de höherer SS- und Polizeiführer Johann ('Hanns') Rauter de tuin van Eemwijk uit waren gevluht. Toen moeder Kouwenhoven het gebeurde van haar zontje hoorde, volgde een klemmend verbod zoiets nog eens uit te halen. Hij en zijn vriendje mochten hun bootje ook niet meer aanleggen in het insteekhaventje tussen Vliet en Burgh en Eemwijk, zelfs niet aan de kant van Vliet en Burgh. Het prikkeldraad bleek meteen door de Duitsers te zijn gerepareerd.

De beruchte Rauter (1895-1949, in maart 1949 ter dood veroordeeld) kwam wel meer op Eemwijk. Er werd dan extra vaak gepatrouilleerd. De jongens kenden op den duur sommige schildwachten van gezicht. Ze zwaaiden wel naar George en zijn vriendje vanuit de tuin van Eemwijk.

Rauter en zijn SS waren bepaald niet geliefd, ook niet bij de andere Duitsers, en vader Kouwenhoven maakte daarvan gebruik, als er weer een officier bij Vliet en Burgh aanklopte om het huis te vorderen. Hij antwoordde dan dat hij het erg vervelend vond het huis te verlaten met al zijn kinderen, maar dat hij

er wel begrip voor had dat de officier zo graag naast 'Herr Rauter' wilde wonen. Deze zei hem vervolgens dat er ook nog 'even' naar een ander huis gekeken zou worden en liet na afscheid te hebben genomen nooit meer iets van zich horen. Hierdoor kreeg Kouwenhoven zoveel vertrouwen in de situatie, dat hij zelfs onderduikers in Vliet en Burgh huisvestte, tussen Wehrmacht en SS in. Onder die onderduikers was bij tussenpersonen ook prof.dr. K. Schilder, voor de kinderen 'ome Jan'.

De bezwaarden

Klaas Schilder (1890-1952) was hoogleraar theologie in Kampen. Al voor de oorlog had hij in zijn tijdschrift *De Reformatie* herhaaldelijk zijn afschuw geuit van de nazi-ideologie, die hij had leren kennen toen hij te Erlangen werkte aan zijn promotieonderzoek. In 1940 was hij dan ook enkele maanden gevangengezet en was zijn tijdschrift verboden geworden. Eind 1940 was hij vrijgelaten, maar hij kreeg een publicatieverbod. Toch bleef hij publiceren en hij werd daarom gezocht.

In de gereformeerde kerk deed zich in die jaren een conflict voor, waarbij ook Vliet en Burgh een rol van betekenis heeft gespeeld. De aanleiding daartoe was een geschil over de opvatting van de doop. Eenvoudig gezegd kwam de kwestie neer op het volgende. De kinderdoop is 'een teken en zegel van Gods beloften'. God gaat met de dopeling een verbond aan en daarom is de gedoopte een kind van God. Als dit kind nu echter, groot geworden, het geloof de rug zou toekeren, wat zou dan nog de betekenis van zijn eerdere doop zijn? Zou God ooit een verbond kunnen aangaan met iemand die, naar Hij wist, Hem

later zou verlaten? Om uit dit probleem te komen had de gereformeerde theoloog Abraham Kuiper al vroeg in de zestiende eeuw twee vormen van verbond onderscheiden: een 'inwendig verbond' bij de 'volle doop' van een kind dat later ook een kind van God zou blijken te zijn, en een 'uitwendig verbond' bij de 'schijndoop' van een kind dat later afvallig zou worden.

Deze oplossing bracht veel kerkleden in gewetensnood. Hoe konden zij nu immers nog vertrouwen stellen in de betekenis van het doopritueel, dat toch een verzegeling van Gods beloften was? Hoe konden zij weten of hun kind ook een kind van God was? Bovendien was in de Schrift nergens sprake van twee te onderscheiden vormen van verbond en doop, zodat Kuipers leer leek in te druisen tegen het bijbelwoord.

De gereformeerde synode van Amsterdam (1936) besloot onderzoek te laten doen naar het dreigende probleem en de synode van Sneek-Utrecht (1939-1943) besloot zich aan te sluiten bij de leer van de gezaghebbende Abraham Kuiper, waarbij zij voorbijging aan de vele verzoeken uit de kerken de beslissing uit te stellen tot na de oorlog, of helemaal af te zien van

De in 1907-1909 gebouwde villa Vliet en Burgh, kort na de bouw. Collectie Vliet en Burgh

Glas-in-loodramen in het trapenhuis van Vliet en Burgh. Foto L. van Hees, 2004

behandeling van het leergeschied. In telkens voortgezette zittingen behandelde de synode de bezwaren en nam een steeds geprononceerder standpunt in. De synode-uitspraak werd naar buiten gebracht als een kerkelijke leerbeslissing, die voor alle ambtsdragers bindend was. De besluiten werden zelfs voorgesteld als 'Godelijke waarheden' en bij kerkelijke examens werd van kandidaten geëist dat zij instemden met de leeruitspraken van de synode. Als men inging tegen de beslissing van de synode, kon men zich eigenlijk niet langer gereformeerd noemen.

De 'bezwaarden' (zoals de andersdenkenden binnen de kerk zich noemden) tekenden bezwaar aan tegen het eigenmachtig optreden van de synode. Zij wezen erop dat de synode slechts gerechtigd was te reageren op verzoeken vanuit de classes en kerkenraden en dus niet haar eigen agenda mocht samenstellen of uitbreiden. Ook de praktijk van de steeds voortgezette zittingen van de synode was strijdig met de Kerkorde, betoogden de bezwaarden. Zij kozen er dus voor niet het geschil rond de betekenis van de doop centraal te blijven stellen, maar wel de rechtmatigheid van het synodebesluit aan te vallen. Professor Schilder was wel de belangrijkste vertegenwoordiger van deze bezwaarden. Hij adviseerde de provincies hun afvaardigden van deze onwettige synode terug te roepen en raadde alle kerkenraden aan zich in te spannen om de eis aan kandidaat-predikanten te laten opheffen, totdat er, als de oorlog ooit afgelopen zou zijn, weer normaal kerkelijk leven mogelijk zou worden.

De synode nam op 23 maart 1944 het besluit professor Schilder, wiens protesten inmiddels werden beschouwd als 'mouterij en scheurmaking', te schorsen als hoogleraar en als emeritus-predikant. Er ging een schok door de bezwaarde gemeederen en er begon zich een pijnlijk proces te voltrekken, dat verwijdering tussen familieleden en vrienden tot gevolg zou hebben.

Het Bureau Vegter

De Voorburgse gereformeerde kerkenraad belegde kort na Schilders schorsing een voorlichtingsvergadering in de toenmalige Noorderkerk (op de plaats van de huidige Christus Koningkerk bij de Bruijnings Ingenhoeslaan). Prof.dr. K. Dijk kwam het synodale standpunt toelichten. Toen er gelegenheid tot vragen stellen werd gegeven, nam ook ouderling H.J. Kouwenhoven het woord. Het bleek dat hij en ook andere ouderlingen in de Voorburgse kerk tot de bezwaarden behoort.

den. Kouwenhoven stelde onder meer de vraag of de synode beseftte dat zij door haar handelen met professor Schilder bezig was een scheuring in de kerk te trekken, maar al gauw werd hem het spreken onmogelijk gemaakt door zijn gereformeerde broeders die instemden met het synodebesluit, en die in de kerk een spreekkoor aanhieven: 'Remonstrant, allemaal remonstranten!' Het was een pijnlijke bijeenkomst. De kerkenraad die ook de lijn van de synode volgde, organiseerde daarna voorlichtingssamenkomsten in kleinere groepen, maar de bezwaarde ouderlingen werden daarvoor niet uitgenodigd.

De bezwaarden lieten zich echter ook niet onbetuigd. Onder meer bij Kouwenhoven thuis werden voorlichtingsavonden over de zienswijze van de bezwaarden belegd en in Vliet en Burgh werd een landelijk bureau, het 'Bureau Vegter', ingericht, een leatuurcomité, dat ondanks de papierschaarste een stroom van brochures en pamfletten over het hele land deed uitgaan om de leden van de gereformeerde kerk te informeren over het bezwaarde standpunt. In dat Bureau werkten naast A. Vegter (de naamgever) ook de theologiestudent D. Los en de secretaresse I. Tollenaar, eigenlijk de secretaresse van bankdirecteur Kouwenhoven. Intussen woonden in Vliet en Burgh ook onderduikers, onder wie bij tussenpozen de hoogleraar Klaas Schilder.

Kouwenhoven nam het initiatief de eveneens bezwaarde predikant P. Deddens uit Groningen uit te nodigen om te komen spreken in twee vergaderingen in het gebouw van Effatha, op 31 mei en 2 juni 1944. W.A. van de Brink, een andere bezwaarde ouderling, van de wijk West, was leraar aan de school van het christelijk doveninstituut. Alle leden van de gereformeerde kerk in Voorburg werden per brief voor deze bijeenkomsten uit-

*Vliet en Burgh, 2004.
De metalen brandtrap dient de
veiligheid van bewoners en
bewonertjes. Foto L. van Hees*

genodigd. De Voorburgse kerkenraad nam dit zeer hoog op en besloot een dag later, op 3 juni, Kouwenhoven en ook Van de Brink te schorsen in de uitoefening van hun ambt als ouderling. Toen dit besluit op zondag van de kansel werd afgekondigd, verlieten de gemeenteleden die hier niet mee konden instemmen, de kerk. Het schijnt dat zij toen in Vliet en Burgh een bijeenkomst hebben gehouden, waarbij een preek werd gelezen. Inmiddels werd het 6 juni 1944, de dag van de invasie in Normandië. In Nederland werd er nu serieus rekening mee gehouden dat Schilders schorsing zou uitlopen op een volledige afzetting, wat later inderdaad zou gebeuren.

Op 12 augustus 1944 vond in de Lutherse kerk in Den Haag de uiteindelijke Vrijmakingsvergadering plaats. Schilder voerde het woord en las de Acte van Vrijmaking of Wederkeer voor. De zich nu vrijmakende gereformeerden verklaarden zich niet langer gebonden aan de synode der gereformeerde kerk, met een beroep op artikel 31 van de Dordtse Kerkorde, waarin onder meer staat dat men zich niet hoeft te onderwerpen aan een synodebesluit, indien daarvan bewezen kan worden dat het strijdt tegen het Woord Gods. Men maakte zich hierbij dus niet vrij uit het verband van de gereformeerde kerk, maar men bevrijdde zich van de leeruitspraken van een synode die men als onschriftuurlijk beschouwde. Men riep ook andere gereformeerden op zich evenzo te bevrijden en binnen de gemeenschap te komen van de gereformeerde kerk die zich had vrijgemaakt van een dwaalleer.

Ter kerke onder de ringen

Op zaterdag 9 september 1944 werd 's middags om 16.00 uur in de voor dit doel gehuurde Franse kerk een dienst van de bezwaarde Voorburgers gehouden en daarmee was Voorburg een Vrijgemaakt Gereformeerde kerk onderhoudende artikel 31 D.K.O. rijk. Ds. H. Knoop preekte toen over Paulus' brief aan de Galatiërs 5:1, waar geschreven staat: 'Staat dan in de vrijheid, met welke ons Christus vrijgemaakt heeft, en wordt niet wederom met het juk der dienstbaarheid bevangen.'

De vrijgemaakt gereformeerden hadden echter nog geen eigen kerkgebouw en de Franse kerk werd op zondagochtenden gebruikt door de 'vrijzinnigen'. Voor de zondagochtenddienst moest men daarom uitwijken naar Rijswijk of Den Haag, maar 's middags kon wel gebruik gemaakt worden van de Franse kerk, voor de in deze kring gebruikelijke tweede zondagse kerkgang. Men ging ook elders ter kerke, bijvoorbeeld in de

Sophia-kleuterschool en in de Chr.-Nationale school aan de Rozenboomlaan.

Na enkele weken ontstond de mogelijkheid tweemaal op zondag te kerken in het gymnastieklokaal van de Groen van Prinstererschool aan de Paradijsstraat, maar dit had weer een ander bezwaar. Voor de ochtenddienst moesten de stoelen van de vliering gehaald en in het gymlokaal worden gezet. Dat deden de jongens. Na afloop van de dienst moesten de stoelen echter allemaal weer naar boven, want dan werd het lokaal gebruikt als gaarkeuken. Daarna moesten de meisjes in de weer om de etensresten van de vloer te dweilen, zodat de kerkgangers niet zouden uitglijden over de erwtensoepe. Vervolgens was de beurt weer aan de jongens om de stoelen aan te slepen voor de middagdienst. Vanaf eind 1945 kerkten de vrijgemaakt gereformeerden in de Voorhof, het dienstgebouw naast de Oude kerk in de Herenstraat. Eerst op 16 februari 1949 kwamen

*Ansichtkaart uit het eerste
kwart van de 20ste eeuw.
Collectie auteurs*

zij door aankoop in het bezit van de Franse kerk, een situatie die nog altijd voortduurt.

Besluit

De grote tuin aan het Oosteinde was een heerlijke speelgelegenheid voor de jongste kinderen van Kouwenhoven. Op zijn uitnodiging kwamen er ook wel eens kinderen uit het doveninstituut Effatha een dagje op bezoek, kennelijk na samenspraak van broeder Kouwenhoven met broeder Van de Brink. Op 4 januari 1948, tijdens een reis naar Amerika, kwam er plotseling een einde aan het leven van de bevlogen 'Hein' Kouwenhoven. Handelend in zijn geest heeft zijn weduwe Vliet en Burgh in 1953 overgedaan aan het Leger des Heils, dat de bedoeling had er een kindertehuis van te maken. Die bestemming heeft Vliet en Burgh tot de dag van vandaag.

De vijftien kinderen van het echtpaar Kouwenhoven na de oorlog. Foto 1946.

Collectie familie Kouwenhoven

Geraadpleegde werken

Voor gegevens over Vlietenburg heb ik gebruik gemaakt van het vele dat C.H. Voorhoeve bijebracht in zijn artikelen in *Groot Voorburg* (24 maart 1976 en 13 augustus 1986) en later in enigszins gewijzigde vorm publiceerde in zijn bundel *Het verhaal achter de straatnaam*. Voorburg, 1989. Ook ontleende ik gegevens aan A.W. de Vink, 'Voorburgsche buitenplaatsen', in: *Die Haghe* (1903) en aan de *Kadastrale Atlas Zuid-Holland*. Deel 11, Voorburg, samengesteld door M.R. van der Krogt, C.L. van der Leer en J.H.M. van der Zon. Voorburg, 2000. Daarnaast gebruikte ik nadere gegevens uit het Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg. Over Andries Schoemaker is informatie te vinden in het artikel van M. Nahuys in *Dietsche warande*. Nieuwe reeks, 1 (1887-1888) en in A.J. Gevers en A.J. Mensema, *Over de hobbelde bobbelde heyde*. Alphen aan den Rijn, 1985. De cd-romversie van Schoemakers Atlas is uitgegeven in Lisse, 2000. Chr. Kroes-Ligtenberg schreef de biografie *Dr. Wybo Fijnje*. Assen, 1957. De brieven van Emilie Fijnje-Luzac zijn nog maar kort geleden uitgegeven door J.J.M. Baartmans, onder de titel *Myne beslommerde Boedel*. Z.pl., 2003. Over Fijnje en De Kleine Loo zie men: Kees van der Leer en Cees van der Velde, 'De Grote Loo, Kleine Loo en naburige naamgenoten', in *Die Haghe* (2003). De harde oordelen over Siberg zijn terug te vinden in F. de Haan, *Priangan*. Deel III (1912). J. de Loos-Haaxman beschreef Sibergs portret in *De landsverzameling schilderijen in Batavia*. Leiden, 1941. Over Jeanne Chassagnard en Duivenvoorde schreven E.A. Canneman en L.J. van der Klooster in *De geschiedenis van het kasteel Duivenvoorde en zijn bewoners*. 's-Gravenhage, 1967. Bartel Wilton en zijn bedrijf worden beschreven door M.J. Brusse, *Wilton 1854-1929. Vijfzeventig jaar geschiedenis van Wilton's Machinefabriek en Scheepswerf*. Rotterdam, 1929 en Bob den Uyl, 'Bartel Wilton. Profiel van een scheepsbouwer,' in: *Werkers aan de Waterweg*. Rotterdam, z.j. Over de Vrijmaking in Voorburg en de rol van Vliet en Burgh daarbij schreven A. van 't Wout en D. Griffioen in de bundel *Vrijgemaakt en verwonderd. Vijftig jaar vrijmaking in Voorburg*. Voorburg, 1994.

Voor aanvullende informatie dank ik de heren G.C. Kouwenhoven te Delfzijl en J.H.S.M. de Beer van het Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

Kinderhuis Vliet en Burgh

Josien Jacobs-Clement

In 1865 werd het Leger des Heils (The Salvation Army) opgericht door William Booth, een Engelse Methodisten-predikant die zich als rondtrekkend evangelist met name richtte tot de arbeidersklasse die in die dagen ernstig te kampen had met armoede en de problemen die daaruit voortvloeiden. Booth predikte het evangelie, maar hij bood daarnaast ook praktische hulp. Zijn visie is daarom ook wel bondig samengevat als 'Soup, Soap and Salvation'.

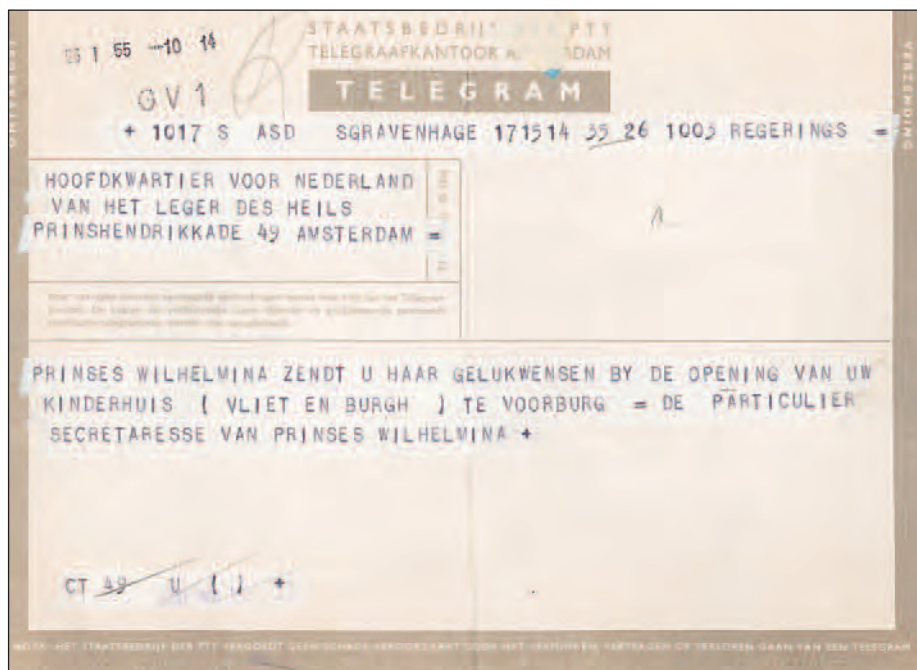
Burgemeester dr. J.W. Noteboom opent het Kinderhuis op 26 januari 1955. Foto W. van Gool. Collectie Vliet en Burgh

Pagina 25:
Het hoofdgebouw ('het grote
huis') in de begintijd.
Foto A. den Haan.
Collectie Vliet en Burgh

Brigadier G. van Garden.
Collectie R. Cramer

Gelukstelegram van prinses
Wilhelmina, 26 januari 1955.
Collectie Vliet en Burgh

Jeugdwelzijnswerk

In 1887 werd het Leger des Heils actief in Nederland en een paar jaar later nam het jeugdwelzijnswerk zijn aanvang. Heilsoldaten begonnen spontaan en belangeloos kinderen in hun gezinnen op te nemen en in de grote steden werden 'slumposten' (barmhartigheidsposten) geopend, de voorlopers van het gezinsverzorgingswerk. Kort hierna werden de eerste kindhuizen van het Leger geopend. Een daarvan was gevestigd in de Hemsterhuisstraat te Den Haag, in een aantal kleine, oude hofjeswoningen die in de loop der jaren tot een complex waren samengevoegd.

Verouderde huisvesting

In de na-oorlogse jaren vonden er op allerlei terreinen vernieuwingen plaats. Ook in het kinderbeschermingswerk ontstond een nieuwe visie, onder andere met betrekking tot de opvoedingssituatie en huisvesting van kinderen. Het complex van oude hofjeswoningen aan de Hemsterhuisstraat kon in geen enkel opzicht meer voldoen aan de moderne eisen en daarom werd naarstig gezocht naar een passende locatie voor het Kinderhuis. In de loop der jaren werden niet minder dan 83 panden bezichtigd, echter zonder gunstig resultaat.

In 1953 werd het Leger des Heils in de gelegenheid gesteld Vliet en Burgh te kopen van de weduwe van de heer H.J. Kouwenhoven. Met behulp van aanzienlijke giften, onder andere van prinses Wilhelmina en koningin Juliana en van bedrijven en bevriende relaties, was het Leger des Heils in staat het grote pand op passende wijze in te richten, zodat brigadier G. van Garden eind januari 1955 met meer dan 60 kinderen vanuit de Hemsterhuisstraat naar het lichte, ruime Vliet en Burgh kon verhuizen.

Officiële opening

Op 26 januari 1955, de dag van de opening, ontving Vliet en Burgh zowel van prinses Wilhelmina als van koningin Juliana een gelukstelegram. Om drie uur die dag vond de officiële openingsbijeenkomst plaats in de bovenzaal van restaurant Vronesteijn aan het Oosteinde. Burgemeester dr. J.W. Noteboom wenste in zijn toespraak het Leger des Heils veel zegen toe op de arbeid in zijn gemeente. Na de bijeenkomst vertrok het gezelschap naar Vliet en Burgh, waar de burgemeester het tehuis officieel opende en de genodigden vervolgens rondgeleid werden.

Vliet en Burgh toen

In de begintijd waren de baby's, peuters en kleuters in het hoofdgebouw ('het grote huis') gehuisvest. De kamers waren zonnig en ruim en er was modern sanitair. Tevens was er een 'zonnekamer' waar de kinderen onder de hoogtezon konden en er was een modern ingerichte ziekenafdeling met vijf boxen. Op de eerste en tweede verdieping waren ook kamers voor de zusters die intern waren. De schoolkinderen hadden een eigen paviljoen, waar zij buiten de schooltijden verbleven. 's Nachts sliepen zij in het grote huis. Op het terrein was nog een tweede

paviljoen met een naaikamer, een knutselkamer en een washuis. Het huisje bij het toegangshek werd ingericht voor een 'verticale' groep, bestaande uit jongens en meisjes van verschillende leeftijden onder leiding van een of twee volwassenen.

Vliet en Burgh was door het Ministerie van Justitie officieel goedgekeurd voor de verpleging van 64 normale minderjarigen. Er werden kinderen met zeer uiteenlopende achtergronden opgenomen, onder andere voogdijkinderen van het Leger des Heils, pupillen van zowel de Raad voor de Kinderbescherming als de kinderrechtster en kinderen die via de sociale diensten in het Kinderhuis geplaatst werden. Waren deze kinderen geschikt voor pleeggezinnen, dan werd geprobeerd hen daar zo spoedig mogelijk geplaatst te krijgen. Aangezien er vaak onvoldoende pleeggezinnen beschikbaar waren en ook niet ieder

kind voor pleeggezinplaatsing geschikt was, was Vliet en Burgh meestal tot aan zijn volle capaciteit bezet.

Kenmerkend voor het kinderbeschermingswerk van het Leger des Heils in de jaren zestig was het streven naar opvoeding, c.q. heropvoeding, van de opgenomen kinderen tot zelfstandige mensen. Getracht werd hun ondanks alle gemis toch een zonnige jeugd te geven in een christelijke sfeer. De opvoeding geschiedde in zo klein mogelijke groepen en er werd zoveel mogelijk geprobeerd de kinderen naar verschillende scholen te laten gaan, hen op bezoek te laten gaan bij vriendjes en vriendinnetjes en deze ook op verjaardagen in het Kinderhuis te ontvangen. In de vakantie werden de kinderen bij gezinnen ondergebracht of ze gingen in groepsverband kamperen. Veel aandacht werd gegeven aan voeding en medische verzorging en er werd geprobeerd de kinderen deel te laten nemen aan allerlei verenigingsactiviteiten buiten het huis.

Bekend in binnen- en buitenland

Het prachtig gelegen Vliet en Burgh met zijn bijgebouwen, parkaanleg en ruime speelplaatsen gold in de jaren zestig en ook later nog wel als model van een moderne inrichting voor kinderverzorging en verwierf zowel in binnen- als buitenland bekendheid. In de loop der tijd ontving Vliet en Burgh bezoekers van over de gehele wereld. In 1961 bracht dr. Fethi

Borden aan het toegangshek, jaren zestig. Deze zijn jaren geleden verwijderd. Foto D. Toussaint. Collectie D. Mulder-van 't Zand

Gelukstelegram van koningin Juliana, 26 januari 1955. Collectie Vliet en Burgh

STAATSBEDRIJF DER PTT						
VERKORTINGEN VOOR BETAALDE DIENSTAANWIJZINGEN						
RF = Aanswaard bereik	PC = Bericht aflevering	GP = Postz. Rekening				
S = (bedrag)	TC = Collectieontzegging	MP = Eigenhandig				
XP = Beleg bereik	TK = Telegraf. Rekening	LX = Gelokaliseerd				
TELEGRAM						
Het STAATSBEDRIJF DER PTT aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, veroorzaakt door het verspreiden, vertegenwoordigen of verspreiden van een telegram.						
V	klasse	Y	aanwijzing	Datum	Tijd v. aanwijzing	Dienstaandrijvings*
ASD	129	29	VB	SOESTDYK	4032 25 26/1	1315
21						
MOGE VLIET EN BURGH VOOR VELE KINDEREN EEN WAAR * THUIS * ZYN =						
- SMITT AVIS PART SECR H M -						
+ CT 102 * * H M ++						
Ontvange	VB 1 056+	ASD Z 1 21+	met vermelding van draad, datum, tijd en handmerk)			
NOTA	Voor ontvangsten bestaan verzamelde kortingen waarden zich niet bij Telegraf. Rekening toe-plaatsen. De kosten van rechtstreeks toev. afrekenen en geadresseerde postale berichten te betalen worden niet terugbetaald.		T 17 - L 3208 - '53 (7165)	VERZEND UW TELEGRAMMEN VIA „HOLLANDRADIO PTT”		
			NADRUUK IS VERBODEN			

Altuntug van het ministerie van volksgezondheid van Turkije een bezoek aan Vliet en Burgh en in 1962 maakte Ethel I. Beer uit New York, schrijfster van het boek *The Day Nursery* en vele artikelen op het gebied van jeugdwelzijnszorg, een studiereis door Europa waarbij ze ook Vliet en Burgh aandeed. In september 1963 schreef de Japanse Kei Mizai in het gastenboek: 'I am very happy to see the splendid institute. I am to introduce it to a Japanese newspaper and social workers group.' Overige bezoekers kwamen uit Engeland, Thailand, Griekenland, Noorwegen, Zweden, Korea, Zuid-Amerika, Indonesië, de Filipijnen, India, Rhodesië en Zuid-Afrika. Een van de bezoekers uit Zuid-Afrika, de heer E.B. Gevers, schreef in 1978 in het gastenboek: 'Met grote dank voor de gelegenheid die u hebt geboden om Vlietenburg – waar ik als kind heb gewoond – weer terug te zien en daarmee getuige te zijn van het goede werk dat u doet. Mag God u en uw werk zegenen.' In 1997 bracht zijn kleinkind een bezoek aan het Kinderhuis en schreef: 'Here I arrive in my grandfather's house of birth ... What a mar-

Linksboven:

Rechts het schoolkinderenpaviljoen en links het paviljoen met de naaikamer, de knutselkamer en het washuis. Op de achtergrond de bebouwing van het Oosteinde.

Collectie Vliet en Burgh

Rechtsboven:

De babykamer in de jaren zestig, met een doorkijkje naar de Vliet. Ansichtkaart.

Collectie Vliet en Burgh

Rechtsonder:

Een kinderslaapzaal in 'het grote huis' in de jaren zestig. Ansichtkaart.

Collectie Vliet en Burgh

Linksonder:

De Tuinfluiter, het huisje bij het toegangshek, waarin vroeger de 'verticale groep' was gehuisvest. Tegenwoordig bevinden zich hierin een vergaderruimte, een knutselruimte en enkele werkkamers.

Foto L. van Hees, 2004

vellous sight!!! I will never forget his stories of wars gone by. His parents lived here and had nine sons, the sixth of which was my 'oupa', E.B. Gevers. It's wonderful to see that his home has been so well taken care of and that it is now used for a cause which we can all respect very deeply. Love to all in 102 Oosteinde. Levonne Apsey, Cape Town, South Africa.'

Het dagelijks leven

Terugblikkend op haar kinderjaren in Vliet en Burgh eind jaren vijftig en de jaren zestig, vertelde een oud-bewoonster: 'Ondanks het gemis van de geborgenheid van een gezin heb ik toch ook heel veel leuke herinneringen aan mijn jaren in Vliet en Burgh. Zo weet ik nog dat we met een aantal meisjes wekelijks naar de balletschool van mevrouw Van der Wal (Tante Rie) in Den Haag gingen. We liepen dan met een groepje naar station Leidschendam-Voorburg en namen daar het Hofpleintreintje naar station Laan van Nieuw Oost-Indië en moesten dan nog een minuut of twintig lopen. In het begin gingen we onder leiding van een zuster, maar later toen we de weg goed wisten, mochten we zonder begeleiding naar balletles. We hadden jaar-

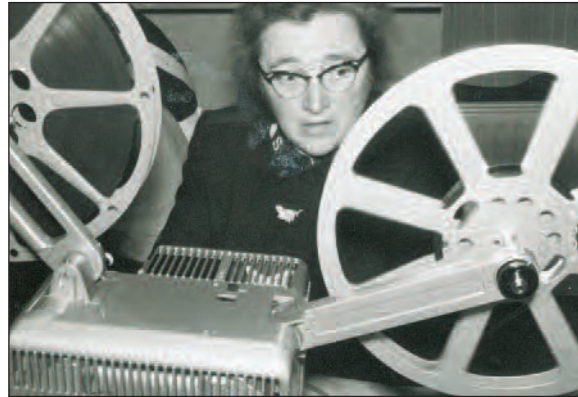

lijks uitvoeringen, onder andere in Diligentia. Tante Rie kwam ook wel eens naar Vliet en Burgh om extra met ons te oefenen in de grote hal. Zo waren we eens op de muziek van 'De Postkoets' van de Selvera's een 'paardendans' aan het instuderen voor een optreden. Tante Rie had een zweepje meegebracht dat ze flink door de lucht liet kletsen om het geheel levensechter voor ons te doen lijken. Ik zal nooit vergeten hoe ze in haar enthousiasme een mooie vaas van de grote schouw in de hal sloeg.

Ook aan de zondagmiddagen heb ik leuke herinneringen. Sommige kinderen kregen dan bezoek. De kinderen die geen bezoek kregen, gingen met een zuster wandelen naar de herenkamp in Vreugd en Rust. Bij terugkomst werden er aan het eind van de middag plaatjes vertoond met behulp van een toverlantaarn en mochten we pindanootjes pellen. Op hoogtijdagen, zoals de verjaardag van de directrice, werd een filmprojector gehuurd en keken we naar films als Lassie en Rin-tin-tin. Ook op de woensdagmiddagen deden we veel leuke dingen. Als je niet naar de een of andere club moest, kon je in Vliet en

Burgh knutselen, schilderen of muziek maken. Veel buitenstaanders hadden het idee dat het in Vliet en Burgh een stijve bedoening was, maar dat viel reuze mee. Ik mocht bijvoorbeeld toen ik er de leeftijd voor had, gewoon op dansles bij Kuipers. Verder zullen alle kinderen die in mijn tijd in Vliet en Burgh woonden, zich de pony Abeltje nog wel herinneren. Kort nadat hij door zijn vorige eigenaar aan Vliet en Burgh was afgestaan, werd voor fl. 1.200,- een kleine stal voor hem gebouwd aan de zijkant van het terrein naast het washuis. Abeltje heeft daar vele jaren genoten van de liefdevolle verzorging en aandacht van de kinderen. Iedereen was gek op hem, hoewel hij erg eigenwijs was en nogal eens op hol sloeg. Op koninginnedag heeft Abeltje wel eens met een versierde kar meegelopen in een optocht. Toen hij begin jaren zeventig overleed, was iedereen in Vliet en Burgh erg overstuur. Er verscheen zelfs een overlijdensbericht in het plaatselijke krantje.

Minder leuk vond ik de maandelijkse knipbeurten in de kelder. Eenmaal per maand was er een kapper aanwezig en alle kinderen werden dan geknipt. In een lange rij stonden we dan voor de keldertrap te wachten op onze knipbeurt. Gelukkig mochten we toen we tieners werden naar de 'gewone' kapper. Ook had ik een hekel aan de karnemelkse pap die we iedere zaterdag als toetje kregen. Er werd verwacht dat je die gewoon opat, ook al hield je er niet van. Wij moesten ook wel meehelpen met de huishoudelijke klusjes. Het trappenhuis moest bijvoorbeeld afgestoft worden. Dat kon je niet zomaar vlug-vlug doen, want de zuster kwam controleren of je geen bogen of richels had overgeslagen. Verder moesten we schoenen poetsen en soms afwassen. Heel leuk was het als je als ouder meisje, onder begeleiding van een zuster, op de babyafdeling mocht helpen.'

*Boven:
De eigenwijze pony Abeltje.
Collectie R. Cramer*

*Linksboven:
Kinderen en zusters poseren op
het terras aan de achterzijde,
maart 1955. Foto F. Gerritsen.
Collectie Vliet en Burgh*

*Linksonder:
Extra balletles van Tante Rie
in Vliet en Burgh.
Collectie N. Roelen-Docter*

*Rechts:
Op hoogtijdagen werd een
filmprojector gehuurd.
Collectie N. Roelen-Docter*

De keuken

In de ruime keuken van het grote huis had Tante Cor jarenlang, van 1955 tot halverwege de jaren zeventig, de leiding. Zij had een goede band met de kinderen die soms, zittend op krukjes, mochten toekijken hoe zij het eten bereidde. Tante Cor en haar helpsters hadden een dagtaak in de keuken. Uit het dagboek van een stagiaire: 'Kwart over zes ontwaakt het leven in de keuken. We beginnen met het koken van havermoutpap voor de kinderen, daarna zetten we thee (met beschuit) voor de zusters en dekken de tafels voor het ontbijt. Na het ontbijt maken we

het baby-eten klaar en schenken melk in voor de peuters en kleuters. Tussendoor schenken we de koffie op. Om elf uur, na het koffiedrinken, zetten we de aardappels en groente op en om half twaalf het vlees (dat we de dag ervoor gebraden hebben). Om twaalf uur gieten we het eten af en brengen het op smaak en om kwart over twaalf dienen we alles op. Na het eten beginnen we om één uur het vlees voor de volgende dag te braden, waarna we het fornuis een goede schoonmaakbeurt geven. Daarna zetten we thee en schenken melk in

Rechtsboven:

Tante Cor, die jarenlang de scepter zwaaide in de keuken.
Collectie Vliet en Burgh

Linksboven:

De zusters leggen de laatste hand aan de toetjes.

Foto F. Gerritsen.

Collectie Vliet en Burgh

Het werk in de keuken is nooit af.

Collectie N. Roelen-Docter

voor de peuters en kleuters. Na de thee zetten we alles klaar voor de avondmaaltijd (brood). Om vier uur brengen we koffie voor de zusters naar de afdelingen. Van half zes tot zes uur wordt de avondmaaltijd gebruikt, waarna we de keuken opruimen en alles klaarzetten voor de volgende dag. De hele dag wassen we tussendoor af.'

De was

Iedere dag werd de luiervas opgehaald door Stoomwasinrichting Waldeck die gevestigd was aan de Schoolstraat 43 (in het huis 'In de Wereldt is veel Gevaer'). De schone was werd dezelfde middag weer teruggebracht. De grote was werd eenmaal per week op maandag opgehaald en gewassen en gestreken weer teruggebracht op woensdag of donderdag. Het betrof meestal een aanzienlijke was van meer dan 100 kg (waslijst van 23 september 1968: 4 camisoles, 23 directoires, 8 onderjurken, 1 pyjama, 7 zakdoeken, 150 baddoeken, 52 bedlakens, 16 witte doeken, 13 bonte doeken, 10 theedoeken, 1 zak stofdoeken, 45 kussenslopen, 1 molton onderlegger, 10 panlappen, 1 servet, 5 tafellakens, 135 washandjes, 16 bovenschorten, 6 vaatdoekjes, 2 zakken doeken, 3 kraagjes, 1 jasschort, 73 verpl. schorten; kosten per kg wasgoed 0,76 cent).

Het overige wasgoed werd in het washuis van Vliet en Burgh gewassen. Daar stonden twee wasmachines en een grote droogtrommel. De schone was werd naar de naaikamer gebracht en werd daar gevouwen. Zonodig werden daar ook reparaties aan de kleding verricht.

Vliet en Burgh als filmstudio

In 1955 werd in opdracht van het Leger des Heils een 16 mm geluidsfilm van een uur vervaardigd om meer bekendheid te geven aan het werk van het Leger en om degenen die hun sympathie hadden betuigd door middel van schenkingen en giften, te laten zien wat daarmee allemaal tot stand was gebracht. In de film werd onder andere aandacht besteed aan het reclasseringswerk, het corpswerk, het middernachtwerk en het jeugdwerk van het Leger. Voor het gedeelte over het jeugdwerk werden opnamen gemaakt in Vliet en Burgh. Productieleider Nic Werner, regisseur Joop van Essen en cameraman Willy Simons kwamen in het voorjaar van 1955 naar Vliet en Burgh om de kinderen in hun dagelijkse omgeving te filmen. Ondanks de vele snoeren, draden, schijnwerpers en overige filmattributen was het mogelijk ongedwongen opnamen te maken van de kinderen tijdens hun spel. In de film was onder andere een dansspelletje te zien dat de meisjes tijdens hun wekelijkse 'rhythmische gymnastiek' hadden ingestudeerd, dit alles tegen de achtergrond van het prachtige Vliet en Burgh.

Feestdagen en vakanties

De aankomst van Sinterklaas in Voorburg was voor de kinderen van Vliet en Burgh een hoogtepunt. Vele jaren was het gebruikelijk dat de boot, op weg naar de Voorburgse haven, korte tijd aanmeerde aan de Vlietzijde van het Kinderhuis. Het hek aan de wallenkant dat altijd zwaar vergrendeld was, werd voor die gelegenheid geopend, zodat de Sint aan wal kon voor een kort bezoek aan de kinderen. Een oud-bewoonster weet zich nog te herinneren hoe pakjesavond in de hal van het grote huis gevierd werd: 'Alle kinderen zaten rond de schouw en nadat

we Sint en Piet toegezongen hadden mochten we, als er tot drie geteld was, gelijktijdig onze pakjes uitpakken. Daarna werd er chocolademelk gedronken en kregen we wat lekkers. Toen ik wat ouder was, hoorde ik van de zusters dat het bedrijf Van der Heem, dat gevestigd was aan de Maanweg, jarenlang op 5 december speelgoed en 10 banketletters (de letters van de bedrijfsnaam) aan Vliet en Burgh schonk.

Ook staat me nog bij dat toen ik nog heel jong was, er met kerst een metershoge kerstboom met echte kaarsjes in de hal stond. Vanwege het brandgevaar stonden er een emmer water en een emmer zand naast de boom. Op eerste kerstdag werden lange tafels feestelijk gedekt en mochten alle kinderen aan het eind van de middag aanschuiven voor het kerstdiner. Meestal begonnen we met een petitfour en daarna kregen we soep, pasteitjes, broodjes, krentenbollen en andere lekkernijen. Na de kerstmaaltijd werden er kerstliederen gezongen en toneelstukjes opgevoerd door de kinderen.'

In de begintijd was het ongebruikelijk dat de kinderen de zomervakantie buiten Vliet en Burgh doorbrachten. Het was daarom heel bijzonder toen een aantal kinderen van Vliet en Burgh de mogelijkheid geboden werd onder begeleiding van

Boven:

*Pakjesavond eind jaren vijftig.
Collectie I. Stoelwinder*

Links:

*Filmopnamen in Vliet en
Burgh, 1955.
Collectie Vliet en Burgh*

*Op hoogtijdagen werd er feestelijk
gedekt. Foto W. van Gool.
Collectie Vliet en Burgh*

enkele zusters enige tijd in vakantiecentrum De Wolfskuil, ten zuiden van Ommen, door te brengen. Dit centrum was opgericht door jonkheer Ocker Repelaer van Molenaarsgraaf. Hij kocht in 1939 een landgoed in Ommen om kinderen uit achterstandssituaties recreatieve verblijfsmogelijkheden aan te kunnen bieden. Op zijn initiatief vestigde het Leger des Heils een kindersanatorium op het landgoed, waar met name kinderen uit achterstandswijken in de Randstand konden aansterken. Het kindersanatorium is kort na de Tweede Wereldoorlog in

vlammen opgegaan, maar na ingrijpende herstelwerkzaamheden konden er toch weer jonge vakantiegangers op het landgoed ontvangen worden. 'We genoten erg van de vakanties in De Wolfskuil. De jonkheer had aangrenzend aan onze ruimte ook een verblijf en we zagen hem daarom vaak. Het was een grappige, excentrieke man die op de raarste tijden bij ons binnenviel. Dan zaten we bijvoorbeeld te eten en dan kwam hij opeens binnen en riep: 'Jongens, ik heb buiten koekjes verstopt, ga maar zoeken!' Wij als zusters moesten dan maar zor-

gen dat we de kinderen daarna weer aan tafel kregen. Ook kwam hij op een avond binnen en riep: 'Hebben jullie hier geen piano? Maakt er hier niemand muziek?' Op onze ontkennende antwoorden zei hij niets, maar de volgende dag werd er een piano bij ons afgeleverd en begon de jonkheer zelf vrolijke liederen te spelen. Wij als zusters gingen ook wel eens 's avonds bij hem op de koffie om over van alles en nog wat te praten. Hij toonde namelijk veel belangstelling voor ons werk. Tijdens het koffiedrinken vroeg hij wel eens of er iemand zin had in een gebakken eitje. Hij ging dan rustig in zijn keuken eieren bakken en die kregen we dan geserveerd bij de koffie. We zijn een aantal jaren naar De Wolfskuil geweest. Daarna gingen we 's zomers ook naar andere locaties, bijvoorbeeld naar een boerderij in Kijkduin of we gingen in groepsverband kamperen. Een aantal kinderen ging in de zomervakantie logeren in een 'gewoon' gezin.'

Verbouwing en nieuwbouw

Begin jaren zestig ontstond het plan de bestaande huisvestingsmogelijkheden op het terrein van Vliet en Burgh uit te breiden door middel van een verbouwing van de peuter- en kleuterdagverblijven en nieuwbouw van een zusterpaviljoen. In de zomer van 1966 was het werk voltooid en stond in de tuin van Vliet en Burgh een nieuw zusterpaviljoen met op de eerste verdieping acht slaapkamers voor de zusters, een kamer voor de psycholoog, een douche/toilet en beneden een eetzaal annex keuken, een toilet en een werkkast. Het paviljoen was zó gebouwd dat de ruimte onder het slaapgedeelte de mogelijkheid bood er te zijner tijd een rolschaatsbaan aan te leggen. Tevens kon boven op het paviljoen nog een etage gebouwd worden met kamers voor de grotere meisjes. In *De Strijdkreet* werd deze (nieuw)bouw omschreven als 'een juweeltje van bouwkunst, dat door aannemer C.I. Vis, schildersbedrijf Evers en Kloos' Staalconstructie in nauwe samenwerking met luitenant-kolonel A. Voogt en brigadier H. Stoelhorst van het Eigendommendepartement Nationaal Hoofdkwartier tot stand is gekomen.' Kosten van de verbouwing en nieuwbouw bedroegen fl. 227.000,-, waarvan 75% gedekt werd door een rijkssubsidie en het overige gedeelte onder andere door giften van Voorburgse ingezetenen.

Op dinsdag 12 juli 1966 vond om 14.30 uur de officiële openingsbijeenkomst van het nieuwe paviljoen plaats in de aula van de Opstandingskerk. De kinderen van Vliet en Burgh zongen toepasselijk:

Bewoners van Kinderhuis Vliet en Burgh lopen op koninginndag mee in de optocht over de Spinozalaan. Foto jaren zestig. Collectie N. Roelen-Docter

Vele jaren is het gebruikelijk geweest dat de boot van Sinterklaas korte tijd aanmeerde aan de Vlietzijde van het Kinderhuis. Nu vaart de Sint alleen nog maar langs. Foto L. van Hees, 2004

*O, wat zijn we allen blij, dat het nu dan zo ver is
Want wat is er veel geploeterd en wat is er veel gespaard
Maar dat is het ook wel waard!*

In zijn toespraak was burgemeester jhr. mr. A. Feith vol lof over 'het Leger des Heils, dat meegaat met de snelle ontwikkelingen van de tijd'. Tevens sprak hij zijn bewondering uit voor het werk dat in Vliet en Burgh verricht werd en noemde hij het nieuwe paviljoen 'een nieuwe ster aan het firmament van het Leger des Heils.'

Na afloop van de bijeenkomst stond er een bus gereed om het gezelschap naar Vliet en Burgh te vervoeren. Daar hadden twee meisjes zich bij de ingang van het nieuwe paviljoen opgesteld met een kartonnen burcht, waaruit de burgemeester de sleutel moest 'veroveren'. Na opening van de voordeur konden de gasten het nieuwe gebouw bezichtigen.

Het hulpverleningsaanbod

Het hulpverleningsaanbod van Vliet en Burgh heeft in de loop der jaren vele ontwikkelingen doorgemaakt. Begin jaren zeventig werd ter aanvulling en verfijning van de hulpverlening door Vliet en Burgh voor elke leeftijdscategorie een aangepast opvoedingsprogramma ontworpen, gericht op stimulering van de ontwikkeling van het kind en hulp bij de oplossing van zijn problemen. Vooral aan specialistische opvang van het jonge en zeer jonge kind werd aandacht besteed. De indeling van de groepen was toen als volgt: baby- en kruipgroep (0 - 2 jaar), 't Kwetternest (2 - 6 jaar), De Putters (6 - 9 jaar), De Karekieten (9 - 14 jaar) en De Tuinfluiter (verticale groep tot 14 jaar). De vogelnamen zijn waarschijnlijk gekozen vanwege de boomrijke omgeving rond het huis en de nabijgelegen parken. Voor kinde-

ren die naast een aangepaste leefsituatie behoefte hadden aan intensieve hulp in de vorm van psychotherapie, was er de mogelijkheid tot spel- of gesprekstherapie. Vliet en Burgh beschikte in die tijd over een gezinshuis in Nootdorp dat goede opvang in gezinsverband kon bieden aan maximaal vier kinderen die deze opvang thuis niet konden krijgen, voor wie voortzetting van hun verblijf in Vliet en Burgh niet noodzakelijk of zelfs ongewenst was en voor wie een pleeggezinplaatsing (nog) niet mogelijk was. Enige jaren later beschikte Vliet en Burgh over twee gezinshuizen in Voorburg. Daarnaast waren er enige aangeschakelde 'gewone' gezinnen die onder verantwoordelijkheid van Vliet en Burgh werkten en van daaruit ook begeleiding kregen. Deze 'schakelgezinnen' boden opvang, observatie en zondig een gerichte benadering voor een periode van 2 tot 3 maanden. Tijdens het verblijf van een kind werd onderzocht wat voor hem of haar de geschiktste vervolgplek was.

Groepen in beweging

In de loop der tijd ondergingen de groepen vele veranderingen. De vogelnamen bleven gehandhaafd, maar functie en leeftijdscategorieën werden gewijzigd. De verticale groep verdween, maar er ontstonden ook nieuwe groepen. In 1977 werd bijvoorbeeld een 'sluisgroep' opgericht om de eerste en directe opvang en observatie van aangemelde kinderen mogelijk te maken en de stabiliteit van de overige groepen te kunnen waarborgen. Kinderen uit de sluisgroep werden meestal binnen 6 weken overgeplaatst naar een van de overige groepen. De functie van de sluisgroep werd na verloop van tijd overgenomen door De Putters (inmiddels een opvang-/observatiegroep voor kinderen van 4 - 12 jaar). Naast deze groep beschikte Vliet en Burgh over twee leefgroepen, De Karekieten (4 - 12/14 jaar) en

*Burgemeester jhr. mr. A. Feith
opent het nieuwe zusterpaviljoen
op 12 juni 1966. Foto
G.W. van Duinen.
Collectie Vliet en Burgh*

*De Wielewaal, een groep voor
(crisis)opvang en observatie,
gevestigd in het voormalige
zusterpaviljoen,
Foto L. van Hees, 2005*

't Kwetternest (2 - 7 jaar). Het betrof hier leefgroepen waarin kinderen zowel direct als vanuit de opvang-/observatiegroep geplaatst konden worden. Gestreefd werd naar stabiele groepen met een adequaat, huiselijk leefmilieu waarin de kinderen de nodige groeistimulerende ervaringen konden opdoen. De voormalige baby- en kruipgroep kreeg de naam De Kwikstaartjes (specifieke groep voor het zeer jonge kind van 0 - 3 jaar). In deze groep werd voor elk kind een aangepaste verzorgings- en opvoedingssituatie ontworpen, gericht op het bevorderen van een optimale uitgroei van het kind, alsmede op het tijdig onderkennen en behandelen van problemen en ontwikkelingsachterstanden. De hulpverlening aan baby's en peuters van drugsverslaafde ouders kreeg binnen deze groep steeds meer gestalte.

In 1983 werd in het voormalige zusterpaviljoen een leefgroep gevestigd voor intensieve begeleiding van kinderen (4 - 9 jaar)

De Karekieten, een groep voor (crisis)opvang en observatie, gevestigd op de plaats waar vroeger het schoolkinderenpaviljoen en het paviljoen met de naaikamer, de knutselkamer en het washuis stonden.

Foto L. van Hees, 2005

In de hal van 'het grote huis' zijn nog altijd het vaandel van Vliet en Burgh en het portret van William Booth te zien.

Foto L. van Hees, 2005

De ouderwetse keuken is omgebouwd tot een praktische, goed geoutilleerde keukenruimte.

Foto L. van Hees, 2005

met een achtergrond van affectieve en/of pedagogische verwaarlozing. In deze groep, die de naam De Wielewaal kreeg, werd over een langere periode (1 à 2 jaar) gericht toegewerkt naar een thuis- of pleeggezinplaatsing. Plaatsing in deze groep gebeurde meestal vanuit de opvang-/observatiegroep.

Om de bovengenoemde groepen passende leefruimte te kunnen bieden vonden in de loop der tijd vele aanpassingen in de accommodatie plaats. Om de groep De Karekieten te kunnen huisvesten werden het voormalige schoolkinderenpaviljoen en het paviljoen met de wasruimte, naaikamer en knutselruimte door middel van een L-vormige aanbouw tot een geheel verbonden. Ook het interieur van alle afdelingen onderging in de loop der tijd vele veranderingen. Op dit moment beschikken alle groepen over vrolijk ingerichte slaap- en leefruimten, modern sanitair en een eigen keukenblok. Ook het interieur van het hoofdgebouw is, met inachtneming van de originele details, gemoderniseerd. De ouderwetse keuken is bijvoorbeeld omgebouwd tot een praktische, goed geoutilleerde keukenruimte.

Crisisopvang en observatie

Geleidelijk aan is de hulpverlening van Vliet en Burgh zich meer gaan toespitsen op crisisopvang en observatie. De leefgroepen waarin kinderen soms jarenlang verbleven, bestaan niet meer. Vliet en Burgh, een instelling voor residentiële jeugdhulpverlening, wat wil zeggen dat de kinderen er voor korte of wat langere tijd zowel overdag als 's nachts verblijven, biedt tegenwoordig (crisis)opvang, observatie en behandeling aan baby's en zeer jonge kinderen van 0 - 4 jaar en (crisis)opvang en observatie aan kinderen van 2 - 12 jaar.

In de meeste gevallen betreft het kinderen die opgenomen worden op verzoek van de Raad voor de Kinderbescherming, een

(gezins)voogdij-instelling of Parnassia.

De belangrijkste redenen van opname zijn: verslavingsproblematiek bij de ouders, psychische problemen of stoornissen van de ouders, seksueel misbruik van het kind, ouders die verdwijnen met achterlating van hun kinderen, delinquentie van de ouders, (zwakbegaafde) ouders die pedagogisch onmachtig zijn om hun kind op te voeden, waardoor er sprake kan zijn van emotionele, lichamelijke en/of pedagogische verwaarlozing of mishandeling.

Vliet en Burgh stelt zich ten doel een kind op een verantwoorde manier terug te laten keren naar de thuissituatie of, als dit niet mogelijk is, naar de best passende opvoedingssituatie.

Uitgangspunt is daarbij dat het verblijf bij Vliet en Burgh niet langer mag duren dan noodzakelijk is.

Tegenwoordige groepen

Het werk vindt tegenwoordig plaats in vier groepen, met nog steeds de vogelnamen. Er is een behandelgroep (De Kwikstaartjes) met (crisis)opvang, observatie en behandeling van het zeer jonge kind (0 - 4 jaar). In deze groep is plaats voor 9 kinderen. In een sfeer van geborgenheid krijgt het kind zorg, doet het ervaring van veiligheid op en wordt de ontwikkeling gestimuleerd. Binnen de groep wordt voor elk kind een individueel plan voor verzorging en opvoeding opgesteld. De groep beschikt over een ruimte met speelgoed en stimuleringsmateriaal. Zoals genoemd is het streven dat het kind zo snel mogelijk terug kan naar het gezin. Daarom wordt er ook nauw samengewerkt met de ouders om de opvoedingssituatie te herstellen. Als het niet verantwoord is dat een kind terugkeert naar het gezin, wordt met de plaatsende instanties en de ouders toegevoerd naar een zo geschikt mogelijke vervolgplaats.

Voor oudere kinderen (2 - 12 jaar) zijn er drie groepen met (crisis)opvang en observatie (De Wielewaal, De Putters en De Karekieten). Per groep is plaats voor 9 kinderen. De kinderen kunnen hier tot rust komen en ontwikkelingstimulerende ervaringen opdoen. Er zijn weinig verplichtingen, maar er is veel

structuur, zodat het kind zich veilig kan voelen en ervaart er te mogen zijn. De groepsleiding probeert het kind zo goed mogelijk uit te leggen waarom het in de groep is gekomen, zodat het tot een eerste vorm van acceptatie kan komen. Doel is het proces van opvoeden en ontwikkelen weer nieuwe kansen te geven en het kind terug te plaatsen in het gezin van herkomst, voor zover dit mogelijk is. Tijdens de opname wordt er geobserveerd en gerapporteerd om een beeld te krijgen van het kind en zijn of haar behoeften, mogelijkheden en beperkingen. Ook in deze groepen wordt een individueel hulpverleningsplan voor de verzorging en opvoeding van het kind opgesteld. In samenspraak

De babykamer.

Foto L. van Hees, 2005

De Putters, een groep voor (crisis)opvang en observatie, gevestigd in 'het grote huis'.

Foto L. van Hees, 2005

Met een hangmatje in de box.

Foto L. van Hees, 2005

Officiële uitnodiging voor de feestelijke opening van het jubileumjaar 2005.

Ontwerp E. de Heij.

Collectie Vliet en Burgh

Oscar van der Kroon (midden achter, met snor) en zijn team maken opnamen in Vliet en Burgh voor de Zembla-documentaire 'Wachten op thuis', uitgezonden op 14 januari 1999.

Foto collectie Vliet en Burgh

met de plaatsende instantie geeft de groepsleiding advies ten aanzien van de toekomst van het kind en van het gezin. De ouders worden hierbij betrokken. Alhoewel de medewerkers van Vliet en Burgh de christelijke levensovertuiging delen en dit ook merkbaar is in de dagelijkse opvoeding van de kinderen in Vliet en Burgh, wordt rekening gehouden met de persoonlijke omstandigheden, cultuur en levensovertuiging van het opgenomen kind.

Complexere problematiek

De laatste jaren is er sprake van toename van complexe problematiek en hard gedrag bij kinderen op jongere leeftijd. Om de dreiging van lichamelijk en mentaal geweld goed aan te kunnen is er veel overleg tussen de begeleiders van de kinderen en worden methodieken en hulpverleningsvarianten opgesteld om agressie en geweld het hoofd te kunnen bieden. Ook wordt aandacht besteed aan adequate opvang voor het personeel. Agressie in het huis maakt ook de behoefte aan time-outmogelijkheden voor het kind dringend. Soms is het niet meer mogelijk een kind in Vliet en Burgh goed te handhaven en helpt een tijdelijk verblijf elders (in een time-outgezin of time-outproject) het kind weer tot zichzelf te komen. In juli 2004 kon met hulp van Junior Kamer Den Haag een kalmeerruimte binnen Vliet en Burgh gerealiseerd worden. Doel van deze kamer is een plek te bieden waar een kind in boosheid naartoe gebracht kan worden om rustig(er) te worden, zonder daarbij zichzelf, anderen en materialen schade toe te brengen.

Televisieopnamen in Vliet en Burgh

Vierenveertig jaar na het uitkomen van de propagandafilm van het Leger des Heils, werden er opnieuw opnamen gemaakt in het Kinderhuis. Op 14 januari 1999 werd de Zembla-documentaire 'Wachten op thuis' door de Vara/NPS uitgezonden. Veel van de opnamen werden in de periode van 7 tot 23 december 1998 in Vliet en Burgh gemaakt. In deze documentaire laten Oscar van der Kroon en Karin van den Born zien dat de (crisis)opvang van kinderen in tehuizen door een aantal oorzaken vaak uitloopt op langdurige opvang, hetgeen het ontwikkelingsproces van het kind ernstig kan verstoren. Een van de oorzaken is dat sinds de verantwoordelijkheid voor de kinderen in 1995 is overgegaan van de kinderrechtshouders naar de instellingen voor gezinsvoogdij, deze instellingen overbelast zijn en daardoor het werk niet aankunnen. Tevens is er een groot tekort aan pleeggezinnen. Bovendien zijn sinds een aantal jaren de beroepsmogelijkheden van ouders verruimd. Dit heeft een goede kant, maar de keerzijde hiervan is dat procedures langer duren en kinderen daardoor ook langer in de opvang blijven. Kinderen die langdurig in een dergelijke omgeving verblijven zijn zelden in de gelegenheid de noodzakelijke vaardigheden te ontwikkelen en zich aan vaste opvoedingsfiguren te hechten. Er is dan ook een grote behoefte aan kleinschalige, gezinsachtige tussenvoorzieningen in de vorm van gezinshuizen en grootpleeggezinnen om de duur van het Kinderhuisverblijf te beperken en de periode tot aan terugplaatsing bij de ouders of plaatsing in een pleeggezin te overbruggen.

Jubileum 2005

Ter gelegenheid van het vijftigjarig jubileum van Kinderhuis Vliet en Burgh zullen dit jaar verschillende festiviteiten plaatsvinden. Op 26 januari vond de feestelijke opening van het jubileumjaar plaats in de kerkzaal van de Opstandingskerk aan de Rembrandtlaan. Tijdens deze bijeenkomst werd door diverse sprekers de hoop uitgesproken dat de bijzondere taak die Kinderhuis Vliet en Burgh door de jaren heen vervuld heeft, nog lang voortgezet moge worden.

Geraadpleegde werken

Voor gegevens over Kinderhuis Vliet en Burgh in de begintijd heb ik gebruik gemaakt van twee brochures van het Nationaal Hoofdkwartier van het Leger des Heils: *Voor nu en later. Het kinderbeschermingswerk van het Leger des Heils in Nederland* (z.j.) en *Wij doen een boekje open over ... Kinderhuis 'Vliet en Burgh'* (z.j.), beide geschreven door J. Filius.

Voor informatie over de opening van het Kinderhuis heb ik gegevens ontleend aan *De Strijdkreet* (jaargang 1955) en aan de volgende artikelen: 'Film over het Leger des Heilswerk,' in: *Voorburgse Courant* (1 april 1955). 'Leger des Heils opende nieuw kindertehuis,' in: *De Nieuwe Haagse Courant* (27 januari 1955). 'Royaal kindertehuis Voorburg geopend,' in: *Het Vrije Volk* (26 januari 1955).

Gegevens over het huidige Vliet en Burgh zijn ontleend aan de algemene informatiefolder van het Goodwillwerk Leger des Heils: *Jeugdhuis Vliet en Burgh* (mei 2003) en aan J. de Jong en H. de With, *Vliet en Burgh ... hartverwarmend of hart(d)verwarrend?* (afstudeerproject Christelijke Hogeschool Ede, juni 2003). Ook heb ik gebruik gemaakt van het door S. Seldenrust-Tol geschreven artikel 'Kerstpotten, warme soep!!!' in: *Senioren Periodiek Voorburg*, no. 24 (augustus 1995).

Informatie over de Zembla-documentaire en de problemen van langdurige opvang is onder meer ontleend aan: 'Te lang wachten op een thuis,' in: *De Gooi- en Eemlander* (14 januari 1999) en aan 'Crisisopvang,' in: *VPRO-gids* (januari 1999).

Mondelinge informatie en (dagboek)notities heb ik gekregen van enkele oud-bewoners en oud-medewerkers. Speciale dank ben ik verschuldigd aan majoor R. Cramer, de heer H. van Engelenhoven, mevrouw L. van Hees, mevrouw K. ten Hoeve, de heer G. Lekkerkerker, mevrouw N. Roelen-Docter en majoor J. Veldman.

Auteurs

Anne Jacobs (1955) en Josien Jacobs-Clement (1955) zijn een echtbaar. Dit jaar vieren zij allebei eenzelfde jubileum als het in 1955 ontstane Kinderhuis Vliet en Burgh. Ze hebben een dochter, Sarie.

Anne Jacobs is leraar Nederlands en heeft speciale belangstelling voor de letterkunde van de 17de eeuw, op welk onderwerp hij ook gepromoveerd is. Hij schreef eerder in *Historisch Voorburg* over onderwerpen uit middeleeuws en 17de-eeuws Voorburg en over de buitenplaatsen Vreugd en Rust en De Werve. Sinds 1996 maakt hij deel uit van de redactie van *Historisch Voorburg*.

Josien Jacobs-Clement is pedagogisch rapporteur van Vliet en Burgh. Ze is afgestudeerd in de Engelse taal- en letterkunde met als afstudeerrichting de 17de eeuw. Naast haar werk in Vliet en Burgh studeert zij in deeltijd theologie. Vanuit haar werkkamer op de tweede verdieping van Vliet en Burgh kan zij genieten van het mooie uitzicht over de Vliet en de weilanden aan de overzijde.

Vliet en Burgh, 2005.

Foto L. van Hees

Colofon

Historische Vereniging Voorburg

Secretariaat: Postbus 49
2270 AA Voorburg
telefoon: 079 341 76 04
website: <http://www.historischvoorburg.nl>
e-mailadres: info@historischvoorburg.nl

Bestuur

dr. R.M.W. van Gelooven, *voorzitter*
B.W. Pel, *secretaris*
J.L. Kok RA, *penningmeester*
mevr. S.E.Th. Aalders
drs. G.H.J. Rijkhoff
ir. F.G.W. Steinhorst
J.H.S.M. de Beer, *adviseur*

Lidmaatschap 2005

21 euro
Gezin 25 euro

Penningmeester HVV te Voorburg

Postbank 288321
Rabobank te Voorburg
rekeningnummer 12 76 78 743

Historisch Voorburg

Jaargang 11 (2005), nummer 1

Redactieadres

Laan van Rustenburg 16
2271 XT Voorburg
telefoon: 070 386 84 95

Redactie

Anne Jacobs
Gerard Langerak
Kees van der Leer

Vormgeving basisstramien

Studio Tigges, Voorburg

Opmaak en productie

Drukkerij Gebrs. Verloop, Alblasterdam

ISSN 1381 – 4672

Copyright

Overname van teksten uit 'Historisch Voorburg' is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Sponsors

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt dankzij de financiële steun van:

Rabobank Leidschendam-Voorburg

HISTORISCHE VERENIGING

Voorburg